చెన్నపురి ఆయుర్వేదకలాశాల.

ఆయుర్వేదమును లక్ష్యలక్షణములతోడను పాశ్చాత్య వైద్యమందలి అనాటమీ ఫిజియాలజీ మొదలగు వానితోడను గరపబడును.

ఇందు "ఆయుర్వేదభూషణ" అను సంస్కృతశాఖయు "భిషగ్వర" అను ఆన్ధ్రశాఖయును రెండుశాఖలు గలవు.

సంస్కృతశాఖకు నాటకాంత సంస్కృతజ్ఞానము గలవారుగ నుండవలెను.

ఆన్ధ్రశాఖకు తెనుగున మంచి భాషాజ్ఞానము గలిగియుండవలెను.

విద్యార్థులు 16 వత్సరములకు తగ్గకను 24 వత్సరములకు మించనివారుగ నుండవలయును.

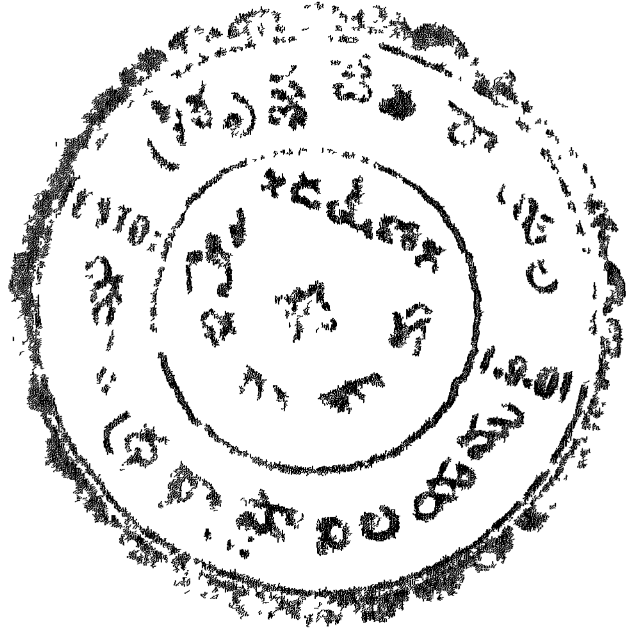
కలాశాలయందు చేరగోరువారు అక్టోబరుమాసాంతమునకు దరఖాస్తులను బంపుకొనవలెను.

వివరములు గోరువారు కలాశాలాధ్యక్షులకు వ్రాసి తెలుసుకొనవచ్చును.

ఆయుర్వేదకలాశాల,
మదరాస్.

వైద్యరత్న పండిత. డి. గోపాలాచార్లు,
ఎ. వి. యస్., ఎ. యం. వి.
ప్రిన్సిపాల్.

ఆయుర్వేదాశ్రమ గ్రంథమాల—౧౩.

దక్షిణభారతము-ఆయుర్వేదప్రచారము.

ఆయుర్వేదాశ్రమ గ్రంథమాల—౧౩.

దక్షిణభారతము-ఆయుర్వేదప్రచారము.

ఇది

చెన్నపురి ఆయుర్వేదకళాశాల ప్రిన్సిపాలును

అఖిలభారతాయుర్వేద విద్యాపీఠమున కధ్యక్షులునునగు

శ్రీమాన్,

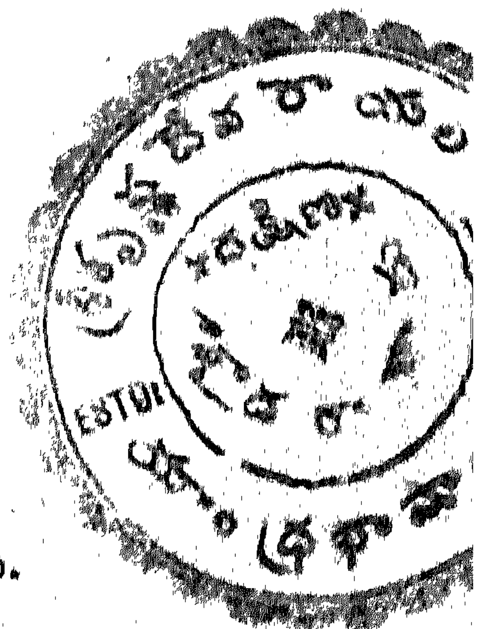
వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు,

ఆయుర్వేదమార్తాండ భిషఙ్మణి, ఏ. వి. యస్., వారిచే

అఖిలభారతాష్టమాయుర్వేద మహాసమ్మేళనమున

పూనాలో (26-2-17) నొసగబడిన

యభిభాషణము.

చెన్నపురి:

౧౯౧౭ సం||

చెన్నపురి :

55, ఆచారప్పన్ వీధియందుగల

వైద్యరత్న, పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి

స్వకీయాయుర్వేద ముద్రాయంత్రమున ముద్రింపబడి

ఆయుర్వేదాశ్రమమున ప్రకటింపంబడియె.

పీఠిక.

పూనానగరమునందు గడచిన ఫిబ్రెవరిమాసమున శ్రీ శ్రీ కొచ్చిమహా
రాజాగారి యాధిపత్యముక్రింద నడిచిన యఖిలభారతాష్టమాయుర్వేద వైద్య
మహాసమ్మేళనమున స్వాగతకారిణీసభవారు వైద్యరత్న పండిత, డి. గోపాలా
చార్యులవారిని దక్షిణభారతమందలి యాయుర్వేదప్రచారముంగూర్చి విపుల
మగు నొకవ్యాసలేఖను సిద్ధము జేయఁగోరిన శ్రీఆచార్యులవారు అట్టివిష
యములను విమర్శించి గీర్వాణవాణియందు వ్రాసి పై మహాసమ్మేళనమున
(26-2-17) జదివిరి.

ఈవ్యాసము సభానాథులగు శ్రీకొచ్చిమహారాజులవార్ల యొక్కయు
సమ్మేళనమువారియొక్కయు స్వాగతకారిణీసభవారియొక్కయు శ్లాఘనను
బడసినది. దక్షిణభారతమునంగల యాయుర్వేదవ్యాప్తి దెలియనివారల
కందరికిని ఈవ్యాసమునురచించి యాచార్యులవారు మార్గదర్శకులైనందుకు
మనమందరము కృతజ్ఞులుగా నుండవలెనని శ్రీసభానాయకులు నుడివిరి. పిదప
ప్రత్యక్షశారీరాది గ్రంథరచనాధురీణులును అంగ్ల ఆయుర్వేదవైద్యాచార్య
లును మహామహోపాధ్యాయ, విద్యానిధి, సరస్వతి, ఆయుర్వేదావతం
సేత్యాది బిరుదావళీవిరాజమానులునగు కవిరాజ గణనాథసేన్ ఎమ్. ఎ.
ఎల్. ఎమ్. అండు ఎస్., గార్లు సభానాథునియొక్క యనుజ్ఞ నను స
రించి శ్రీగోపాలాచార్యులవారికి అభినందనములజేయుచు నిట్లు నుడివిరి:—
"శ్రీగోపాలాచార్యులువారు చిరకాలమునుండియు నాయుర్వేదమునకై జేయు
సేవ లోకవిదితము. వారి సర్వస్వమును ఆయుర్వేదమునకై వినియోగించు
చున్నారు. వారిచే నెలకొల్పబడిన యాయుర్వేదకలాశాల లోకోత్తరమైనది.
దక్షిణభారతమున నాయుర్వేదమును చక్కనిపునాదితో ప్రచారమునకు దెచ్చి
నదియేగాక చరకాదిగ్రంథముల నాంధ్రమున పరివర్తించి ప్రచారము జేయుచు
న్నారు. వీరివద్ద యొక దక్షిణభారతమువారలేగాక పంజాబు, బెంగాలు, ఘూర్జ
రము మొదలగు దేశముల నుండువారలుకూడ విద్యనభ్యసించి వ్యాపకులుగ
నున్నారు. వీరికి ఆయుర్వేదమున పాండితి మెండనుటయేగాక ఆయుర్వేదైతి
హాసికవిషయములయందును పరిశ్రమమధికము. ఆయుర్వేదవాఙ్మయమును గూ
ర్చిన చరిత్రము నొకటిని నేను వ్రాసియున్నాడను కాని శ్రీఆచార్యులవారి యభి
భాషణమున గనపరచిన వివిధవైద్యగ్రంథముల నామములనుసైతము నేనెన్న

డును వినియుండలేదు. అపూర్వముగు వీరి పరిశోధన మాయుర్వేదమహాసమ్మే-
ళనమునకు చాల మేలు గలిగించును. వీరివిమర్శనములయందు అష్టస్థానపరీక్ష-
నాడీపరీక్షలచేతను రుగ్వినిశ్చయమార్గమును చరకాదివృద్ధత్రయి కాలము
వరకును నెవరును సంస్కృతవైద్యగ్రంథకర్తలు వ్రాసియుండలేదనియు,
14 వ శతాబ్దమునకు వెనుకటివారగు శార్ఙ్గధరాదులు నాడీపరీక్షాదుల విశ
రించిరనియు, ఆనాడీపరీక్షాదులను వీరికి పూర్వమునందే యొక సిద్ధవైద్యసంప్ర
దాయమువారు ద్రవిడభాషయందు వ్రాసియున్నారనియును, దీని పౌర్వా
పర్యమునుగూర్చి విమర్శించుట యావశ్యకమనియు వ్రాసియున్నారు. ఇది యొక
గొప్పవిషయము. ఈవిషయమై యాచార్యులవారు వంద్యులు. దక్షిణభార
తాయుర్వేదచరిత్రమును వాఙ్మయమును వైద్యవ్యాపనమునుగూర్చి వారు
మనకుపదేశించిన విషయములన్నియు నిదివఱకెరింగియుండలేదు. ఇట్టి యాయు
ర్వేదమునకు జేరిన యపూర్వవిషయములను మనకుబోధించిన శ్రీఆచార్యులవారికి
సభాసదులగు మీయందరిపక్షమునను శ్రీసభానాథుల యాజ్ఞనుండి నామనః
పూర్వకమగు నభినందనముల నంద జేయుచున్నాడ" నని సెలవిచ్చిరి. మరియు
శ్రీగణనాథసేన్‌గారు ఈవ్యాసమును నాగరాక్షరముల ముద్రించి వైద్యులంద
రికి నందజేయవలెనని కోరిరి. సమ్మేళనమును పరిసమాప్తిని జేయుసమయమున
సభానాయకులగు శ్రీకొచ్చిమహారాజులవారు ప్రత్యేకముగ శ్రీ ఆచార్యులవారి
యభిభాషణము లోకోత్తరమైనదనియు, ఆయుర్వేదవైద్యులు వైద్యముపట్ల
విమర్శనముల జేయుటకు మార్గదర్శకమైనదియునియు కొనియాడుచు నీవ్యాస
మును సంస్కృతభాషయందేగాక దేశభాషాసామాన్యమునగూడ ముద్రించి
వైద్యలోకమునకు ప్రచారము జేయుట యావశ్యకమనియు నుడివిరి. ఈవ్యా
సము ననేకులు కోరియుండుటచేతను సభానాయకులగు శ్రీకొచ్చిమహారాజుల
వారియొక్కయు శ్రీగణనాథసేన్‌గారియొక్కయు కోరికలననుసరించియు
సంస్కృతభాషలోనుండిన యీవ్యాసమును మున్ముందు మాపాఠకమహాశయులకై
యాంధ్రభాషయందు ముద్రించినారము. ప్రకృతము కాగితములు మొదలగు
ముద్రణద్రవ్యముల వెలలు ముందుకన్న మూడునాలుగుభాగము లధికమైనను
గణింపక పాఠకమహాశయులకై గ్రంథప్రచారము జేయుచున్నారము. పాఠక
మహాశయుల నధికముగ ప్రోత్సాహమును గలుగజేయగోరుచున్నారము.

చెన్నపురి,
ఆయుర్వేదాశ్రమం.

కార్యనిర్వాహకుడు,
ఆయుర్వేదగ్రంథమాలా కార్యాలయము.

హెచ్. హెచ్. శ్రీ. సర్. మహారాజ రామవర్మ,

జి. సి. యస్. ఐ., జి. సి. ఐ. ఇ., యఫ్. యం. యు.,

ఇత్యాదిబిరుదావళీవిరాజమానులగు కొచ్చిమహారాజావారి యాధిపత్యమున

(26—2—17 దినమున)

అఖిలభారతాష్టాంగాయుర్వేద వైద్యమహాసమ్మేళమునందు

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్లు,

ఎ. వి. యస్., ఎ. యం. బి. వారిచే నొసగబడిన

యభిభాషణము.

దక్షిణభారతము-ఆయుర్వేదప్రచారము.

సభాధినాథ శ్రీమహారాజమహాశయ!

నియుక్త సోదరీ సోదర వైద్యపుంగవులారా!

దక్షిణభారతమునందలి యాయుర్వేద ప్రచారముం గూర్చి యీ వైద్యమహాసమ్మేళనమున నుపన్యసింప నఖిల భారతాయుర్వేదాష్టాంగవైద్యసమ్మేళనస్వాగతకారిణీసభవారు నన్ను నియోగింప భాగ్యముం బడసితిని.

ఇట్టి మహాకార్యమును నిర్వహింప జ్ఞానముచేతను వయస్సుచేతను నాకన్న పూజ్యులగు నాయుర్వేదవైద్యవిద్యా విశారదు లనేకులున్నను నాకీ యపూర్వమగు గౌరవమును

గలుగ జేసినందుకు స్వాగతకారిణీసభాసదుల కనేకవందన సహస్రములం జేయువాడ.

బహువిషయ విమర్శనలతోఁ గూడిన యీకార్యము నిట్టి మహాత్మాసమయమున సమగ్రముగ పరికించి నిర్వహింప సమర్థత నాకు లేదనుసంశయము నన్నధికముగ బాధించుచున్నది. అయినను నేను స్వాగతకారిణీసభవారి ప్రీతిపూర్వకమగు కోరికననుసరించి నేను సన్నద్ధుడను గాకున్నచో నేయాయుర్వేదమహాసభ నన్నింతకాలమునుండియు నఖిలభారతాయుర్వేద మహాపరిషదమువలన నేర్పరుపంబడిన "ఆయుర్వేద విద్యాపీఠము" నకు జేరిన బాధ్యతలతోఁ గూడిన కార్యముల యందు నియోగించెనో అట్టివిద్యాపీఠపరిషదముపట్ల కృతఘ్నుడగు సేవకునిగ నన్ను భావింతురనుభీతిచే నేనాయుర్వేదప్రపంచమున జేయు కార్యములలో నెల్ల నియ్యది ప్రథమకృత్యమని నిశ్చయించి యెట్టకేల కుపన్యసింప గడంగితిని.

త్రికాలవేదులగు మహర్షిపుంగవుల జ్ఞానజ్యోతితోఁ గూడిన యాయుర్వేద వైద్యవిద్యాపారంగతులగు మీయందరియొక్క యవ్యాజకరుణచే నేకకాలంబున నిందరి పేరోలగంబున ప్రాణసంరక్షణదక్షమగు సీమహోన్నతాయుర్వేద సేవం జేయుచు "దక్షిణభారతాయుర్వేద ప్రచారము" గూర్చి నిర్భయముగ నుపన్యసింప నుద్యమించితిని.

సకలవిధారోగ్యభాగ్యంబు లొసగు నా శ్రీయఃపతిని, రోగార్తులను నిజపుత్రులంబోలి యుపచరించు నా వైద్యసోదరులను నాలోపముల మన్నించ ప్రార్థించుచున్నాడను. ఇట్టి యవకాశమును మీరలు నాకొసంగినందుకు నామనఃపూర్వకములగు వందనశతసహస్రంబుల నొసర్చుచున్నాడను.

—॥ దక్షిణదేశవిభాగము. ॥—

దక్షిణభారతమనగ వింధ్యపర్వతమునకు దక్షిణదిశయందుగలదేశమని ప్రసిద్ధము. ప్రకృతోపన్యాసమునకై చెన్నరాజధానిని, దానిని చుట్టుకొనియుండు సింహళద్వీపమును, కేరళమును, కార్నాటకమును, నైజాము హైదరాబాదు రాజ్యమందలి కొంతభాగమును జేర్చి గ్రహించినాడను.

—॥ ఆయుర్వేదము, దానిప్రాచీనత. ॥—

ఆయుర్వేదవైద్యము భారతదేశమున చిరకాలమునుండియు వ్యాపకములోనుండుట లోకవిదితము. అందును దక్షిణ భారతమున నాయుర్వేద వైద్యవిద్యావ్యాపనము చిరకాలము నుండి గలదనుటకు పెక్కుదృష్టాంతములుగలవు. ఇయ్యది యితర వైద్యకపద్ధతులకన్నను మిక్కిలి ప్రాచీనమనుట లోక సమ్మతము. ఇప్పటినవీనమార్గముల కనుగొనబడినవనితలచబడు * రక్తచలనము మొదలగు సిద్ధాంతములు చరకాదిగ్రంథముల గలవనుట నవీనము కాదు.

---

* చరకసూత్రస్థానమున 30-వ అధ్యాయము.

విస్మయజనకముగ నిప్పటివారు చేయు శస్త్రచికిత్సలును తత్సాధనములగు యంత్రశస్త్రములును కొన్ని వేలవత్సరములకు పూర్వమువిరచితములగు చరక సుశ్రుతముల కాలమునాటికే కలవనుటకు సందియము లేదు. నవీనపాశ్చాత్య చికిత్సాపద్ధతులచే ననివార్యములగు ననేకవ్యాధులను గుదుర్చుటలో విఖ్యాతములైన యౌషధగణములతో గూడినదనుట సర్వజనవిదితము. ఇట్టి యనేకవిషయములతో డంగూడిన యాయుర్వేదమహిమను గూర్చి నేను విస్తరించుటయనవసరము.

వైదికమహాయుగమునుండియు బ్రఖ్యాతివడసి బ్రహ్మ దక్ష అశ్విని ధన్వంతర్యాది పరంపరలచే నభివృద్ధినిబొంది వేదచోదితమైన ఆయుర్వేదము భారతదేశమున నుత్తరవిద్యాపీఠ దక్షిణవిద్యాపీఠములచే వ్యాపించినదని ఐతిహాసికులు జెప్పెదరు.

—(చరకవిద్యాపీఠము.)—

పంజాబుదేశమందలి తక్షశిలయను గ్రామమున క్రీస్తవజన్మమునకు మున్నూరు (300 బి-సి) వత్సరములకు బూర్వమున ఆత్రేయమతానుయాయియగు చరకుడు కాయచికిత్సాప్రధానమైన యష్టాంగవైద్యకవిషయముల ననేకులకు బోధించి వృద్ధిజేసెను. దీనికే చరకవిద్యాపీఠమనిపేరు.

—(సుశ్రుతవిద్యాపీఠము.)—

వారాణసీనగరమున సుశ్రుతుడు క్రీస్తవజననానంతరము నాలవశతాబ్దమున శస్త్రచికిత్సాపద్ధతుల ననేకులకు

బోధించి శల్యతంత్రమును వ్యాప్తినొందించిరి. ఈ విద్యాస్థాన మునకే సుశ్రుతవిద్యాపీఠమని పేరు.

—॥ అగస్త్యవిద్యాపీఠము. ॥—

దక్షిణభారతమున నగస్త్యమహర్షిచే నెలకొల్పబడిన విద్యాపీఠమున కగస్త్యవిద్యాపీఠమని పేరు. ఇయ్యది పై రెండు విద్యాపీఠములవలెనే క్రీస్తుజన్మకు పూర్వమా లేక పరమా యని యిప్పటివరకును చరిత్రకారులచే నిశ్చయింప బడినట్లు కనబడదు. పై జెప్పబడిన చరక సుశ్రుత విద్యా పీఠముల బరంపర భారతధరామండలియందేగాక యనేక ఖండ ములయందును క్రమముగ నభివృద్ధిగాంచెను. ఆవ్యాప్తికి ఇం దలి గ్రంథములన్నియు సంస్కృతభాషామయము లగుటయే ముఖ్యకారణము. అగస్త్యవిద్యాపీఠ పరంపరలు పైవాని వలెగాక దక్షిణాపథమందలి యేకదేశమగు ద్రవిడదేశమున మాత్రము వ్యాప్తిగాంచెను. ఈసంప్రదాయమందలి గ్రంథ జాలమంతయు సర్వదేశవ్యాప్తమగు సంస్కృతభాషయందు లేక చిన్నరాజధానియందలి కొందరిచే వాడబడు ద్రవిడభా షలో వ్రాయబడుటయే యిందుకు ముఖ్యకారణమని యూ హింపదగియున్నది.

ఈసంప్రదాయమును గురించిన వివరములను 1913-వ వత్సరము ఏప్రిల్ మాసమున బొంబాయినగరమున నఖిలభార తాయుర్వేద వైద్యమహాసమ్మేళనమున నాయధ్యక్షతాభిభాష

ణమున దెలిపియుంటిని. మరియు నాచే బ్రచురింపంబడు నాయు-ర్వేదాశ్రమ గ్రంథమాలయందు 5-వ గుచ్ఛమగు "అగస్త్య సంప్రదాయము" అను చిన్నపుస్తకమున నీ విషయముల వివరించితిని.

అయినను సభాసదులగు నా ప్రియవైద్య సోదరులకీ సంప్రదాయప్రకారమును దెలుపుట కుత్సాహమును గలిగి యున్నాడ.

—॥ అగస్త్యవిద్యాపీఠము దానిచరిత్ర. ॥—

దశరథరాజతనయుండగు శ్రీరామచంద్రులు దక్షిణాపథయాత్రసలుపుటకు పూర్వమే పూజ్యులైన యగస్త్యమహర్షి దక్షిణాపథము నలంకరించిరనుట లోకవిదితము. ఇయ్యది శ్రీరాములయాగమనమున కెంతకాలమునకుపూర్వమో ప్రాయజాలను. రామరావణయుద్ధమున శ్రీరాముని సర్వసైన్యమునకు చికిత్సకుడుగనుండిన సుషేణుడు ప్రసిద్ధుడు. శక్త్యాయుధాఘాతముచే మూర్ఛనొందిన లక్ష్మణుని సమ్మోహరహితునిగజేసినవీరి చికిత్సాకుశలత సుప్రసిద్ధము. ఈప్రాంతముల నాయుర్వేదప్రచారమున కిట్టిదృష్టాంతములు పెక్కులు గలవు.

—॥ సంప్రదాయప్రవర్తకులు. ॥—

ఈసంప్రదాయ ప్రవర్తకులు నలువదినలుగు (**44**) రని కొందరును మరికొందరు యిరువదియిద్ద (**22**) రనియు ఇంక కొందరు పదునెనమండ్రుగు(**18**)రనియువచించెదరు. పైమూడు

మతములలో పదునెనమండ్రుగురను మతమే సర్వజనాంగీకృతము. ఈసంప్రదాయప్రవర్తకుల నందరిని ప్రాయికముగ సిద్ధులని వ్యవహరించుట వాడుకయైయున్నది.

—॥ సంప్రదాయపరంపర. ॥—

ఈసంప్రదాయమును ఈశ్వరుడు పార్వతికిని, పార్వతి నందీశునకును, నందీశుం డశ్విసిదేవతలకును, వారలు ధన్వంతరికిని, ధన్వంతరి యగస్త్యులకును, అగస్త్యులు పులస్త్యులకును, వారలు తేరయ్యార్‌కును, వీరు ఊహామునికిని క్రమముగ నుపదేశించినట్లు ఇందలిగ్రంథములనుండి దెలియుచున్నది.

ఈ సంప్రదాయ ప్రవర్తకులగు సిద్ధులిరుదెరంగులు. అందు సంస్కృతభాషావైదుష్యముతో కూడిన వైద్యపాండిత్యముగలవారికి వడ (ఉత్తర) సంప్రదాయజ్ఞులనియు కేవల ద్రవిడభాషావైద్యపాండితిని బడసినవారికి తెన్ (దక్షిణ) సంప్రదాయజ్ఞులనియు వాడుక.

ఇందు మొదటివారగు నగస్త్యులు తేరయ్యార్ భోగర్ పులిప్పాణి మొదలగువారు సంస్కృతభాషయందును ద్రవిడభాషయందును స్వతంత్రవైద్యగ్రంథరచనల సలిపిరి. మరియు కొన్నిటికి సంస్కృతమునుండి ద్రవిడభాషలో పరివర్తన మొనరించిరి. రెండవతెగవార లధికముగ ద్రవిడభాషయందే వైద్యగ్రంథముల రచించిరి.

ఈరెంటియందును రసతంత్రప్రక్రియలు మెండు. ఈప్రక్రియలును వానివిభాగములును జారణమారణాద్యుపాయములును ప్రక్రియలును పరిభాషలును ప్రాయికముగ సంస్కృతభాషామయములగు నాగార్జునాది రసతంత్రములయందలి ప్రక్రియలకన్న భిన్నములుగ దెలియుచున్నవి.

—(ఖనిజపదార్థములును, వాని విభాగములును.)—

ఈసంప్రదాయమున మైలతుత్థమునైనను సౌవీరమునైనను భస్మమునుజేసి దానినే ప్రతిపదార్థమును భస్మమును జేయునపుడు మూలప్రకృతివలె సహాయముగ జేర్చెదరు. ఈ భస్మమునే గురుభస్మమందురు. సామాన్యభస్మమునకన్న గురుభస్మ సహాయమున జేసిన భస్మము వేయిమణుంగులు గుణాధికము. ఇట్టి ప్రక్రియ లీ సంప్రదాయమున మెండు. ఇందలి గ్రంథపరిశీలనమునుండియు నీసంప్రదాయప్రక్రియ లుపయోగించు ననుభవమునుబట్టియు నాగార్జునాది రసతంత్రముల విహితములగు భస్మసిందూరాదులకన్న నీయగస్త్యసంప్రదాయ బోధితములగు భస్మసిందూరాదులును వానినిజేయు ప్రక్రియాదులును సులభములనియు నుపయోగమున గుణాధికములనియు నాయభిమతము. ఇత్యాది విజ్ఞులకును విదితము.

మఱియు ప్రత్యేకము దక్షిణాపథమందు ప్రసిద్ధిగాంచిన యనేకమూలికల గుణములు జెప్పబడినవి. ఈ మూలికాది

పదార్థములకు రసము, వీర్యము, విపాకము, ప్రభావము, గుణము, దీపనము, పాచనము, రసాయనము ననెడు సంప్రదాయముల ననుసరింపక కేవలము ప్రభావరూపగుణములే జెప్పబడియున్నవి. ఇంకను చరకసుశ్రుత వాగ్భటాదులయందు జెప్పంబడని శివనారివేంబు, కుప్పమేని, పూనరశం మొదలగు పెక్కుమూలికలు గలవు.

— ద్రవిడవైద్యచారిత్రము. —

పైజెప్పఁబడిన పదునెనిమిది సిద్ధులును ఈ సంప్రదాయబోధకములగు ననేకగ్రంథముల రచించిరి. వీనిలో కొన్నిటిని ద్రవిడభాషయందు పరివర్తితములుగ జేసినట్లు తేరయ్యార్ తిరుమూలర్ మొదలగువారి గ్రంథములనుండి తెలియుచున్నది. ఈ పరివర్తన మేకాలమున జరిగించబడినదను చారిత్రక విషయములు దుర్ఘటము లగుటచేతను సంప్రదాయ గ్రంథములు విరళప్రచారములగుటచేతను పౌర్వాపర్యముల నిర్ణయించుట దుస్సాధముగనున్నది.

క్రీస్తుశకమున కెన్నియోవందల వత్సరములకు పూర్వము దక్షిణదేశమందు తామ్రపర్ణి మధుర మొదలగు స్థలములలో మూడుతడవలు ద్రవిడసంఘములు నెలకొల్పబడెను. ఆసంఘములయందనేక శాస్త్రీయ విషయములు విమర్శింపంబడెను. అక్కాలమున ద్రవిడభాషా యోగ వేదాన్త వైద్య సంగీత జ్యోతిషాది శాస్త్రములనలంకరించినదనుట లోకవిదితము. అందు

కడపటి మూడవసంఘముకూడ క్రీస్తుశకమునకు పూర్వ-మెంత కాలముక్రింద జరిగియుండెనో చరిత్రకారులు నిర్ణయింప దుస్సాధముగ నున్నది. ఇట్టి ద్రవిడభాషయందుగల వైద్య సారస్వతము ఇతర దేశభాషా వైద్యవాఙ్మయమునకన్న ముందటిది యనుట నిర్వివాదము. ఈ వాఙ్మయమున ప్రకృతము ముద్రితములును అముద్రితములునుగూడ గ్రంథములు దాదాపు నూటయేబది (150) గలవు. లభ్యములుగనున్న వానిలో గొన్నింటి నిట గనబరచెద.

అగస్త్యర్ పెరుంతిరట్టు
అగస్త్యర్ ఆయుర్వేదభాష్యము
అగస్త్యర్ భస్మమురై, (భస్మాది ప్రక్రియలు)
అగస్త్యర్ నాడినూల్, (నాడీవిషయము)
అగస్త్యర్ ఆయిరత్తైరనూర్
అగస్త్యర్ తొలికాప్యం
అగస్త్యర్ పరిపూర్ణం
పులిప్పాణి ఐనూర్
భోగర్ ఎణ్ణూర్
ఊహాముని ఆయిరం
రోమఋషి ఐనూర్
సగమ్ముణ్ణివైష్ణ
రామదేవర్ పెరినూల్
గోరక్కర్ వైద్యము (గోరక్షసిద్ధుల వైద్యము)
మత్స్యముని ఎణ్ణూర్
కరువూరార్ తిరట్టు
తేరయ్యర్ కరిశల్ మున్నూర్
అగస్త్యర్ పక్షిశృతిమిల్
శివజాలం
శక్తిజాలం
వక్ష్మాఖజాలం
కొంకణార్ నిదానం

అష్టస్థానపరీక్షావిధానము.

ఇందు అష్టస్థానపరీక్షలచే రుగ్వినిశ్చయమును దెలుపు గ్రంథములు కొన్ని గలవు. ఇట్టి గ్రంథములయందు బోధితములగు

పరీక్షావిషయములు చరకము, సుశ్రుతము, వాగ్భటము, మాధవనిదానము, చక్రదత్తి మొదలగు గ్రంథములయందే మాత్రమును గనఁబడక పోవుటచే నీ రోగపరీక్షావిధానములం దొలుతొలుత గనిపెట్టినది యోగ స్వ్యసంప్రదాయజ్ఞులనుట కవకాశము గలుగుచున్నది.

— నాడీగ్రంథముల ప్రామాణ్యము. —

మరియు నాడీనిదానమును మూత్రపరీక్షాక్రమమును దెలుపునవి ప్రత్యేకగ్రంథములు కొన్ని గలవు. అయ్యవి సంస్కృతముననుండు నాడీనిదానాది గ్రంథములకన్న ప్రాచీనములుగను వానికాధారభూతములుగను విపులములుగను గన్పట్టుచున్నవి. అట్టి ద్రవిడభాషా గ్రంథములబట్టి నాడీనిదానాదిగ్రంథములు సంస్కృతమున వ్రాయబడియుండునాయను సందేహమును గల్గించుచున్నవి. ఈవిషయమును కూలంకషముగ విమర్శించిన గాని సిద్ధాంతముగ జెప్పజాల.

ఈ సంప్రదాయమునందలి విభాగముల నన్నింటిని వివరించవలెనన్న గ్రంథవిస్తర మగునుగాన స్థాలీపులాకన్యాయముగ నాప్రియవిద్యాసోదరులకు కొంతవరకు దెలిపితిని.

— సింహళద్వీపము - ఆయుర్వేదము. —

లంకాద్వీపము (సిలోన్—లేక కొళంబు). ఈద్వీపమే పూర్వకాలమున దశాస్యుని రాజధానియని ప్రసిద్ధి. దీనినే ప్రకృతము సిహ్మళద్వీప మనియెదరు. ఆనందకందగ్రంథకర్తయగు ప్రసి

ద్ధులగు మంథానభైరవు లీసింహళద్వీపాలుని యాస్థానమున విద్వద్వైద్యుఁడు. రామరావణయుద్ధకాలమున శ్రీ వాయుతనయునిచే హిమాలయప్రాంతమునుండి తేబడిన విశల్యకరణి సంధానకరణి సావర్ణ్యకరణి సంజీవకరణియను నోషధిరత్నముల నలంకరించినది యీ లంకాద్వీపమే. పై నాలుగు విధములగు దివ్యౌషధుల నుపయోగించు పరంపరలలో సంధానకరణి నుపయోగించు పరంపర యిప్పటికిని యీ లంకాద్వీపమునగలదు. ఎముకలు విరిగినపుడును నలిగినపుడును కుదుర్చుటలో వీరు ఖ్యాతినందినవారు. సామాన్యముగ నెముకలు నలిగినపుడు సంధానమునకై సంధానకరణియను ఆకును పైనవేసి కట్టుదురు. మిలెటరి ఆఫీసు ఐ. యం. యస్., ఆసీను గొప్ప దొరలునుకూడ యెముకలు విరిగినపుడు వీరివద్దకే చికిత్సకేగదరు. పాశ్చాత్య చికిత్సలజేసికొనరు. ఇట్టివి యెన్నియో దివ్యమూలిక లీద్వీపము నలంకరించియున్నవి. ప్రకృత మిచ్చట నాత్రేయాదిచికిత్సలును అగస్త్యసంప్రదాయచికిత్సలును వాడుకయందు గలవు.

ఇచ్చటి బుద్ధభిక్షువులు విశేషముగ నాయుర్వేదమున పాండితిని బడసియున్నారు. చరక సుశ్రుత వాగ్భటాదులు పఠనపాఠనములయందుగలవు. వీరికి రసతంత్రప్రక్రియలువిశేషముగ నభ్యాసమునలేవు. ఇచ్చట విద్యోదయ కలాశాలయందనేకులు బుద్ధులును బుద్ధభిక్షువులును నాయుర్వేదము నభ్యసిం

చుచున్నారు. సింహళులు వరరుచివిరచితమగు "యోగశతకమును" కంఠస్థముగనుంచుకొని చికిత్సాచరణము జేయుదురు. ఇచ్చట నాయుర్వేదశాస్త్రము వ్యాపకముగా నున్నదనుటకు అఖిలభారతాయుర్వేద విద్యాపీఠమునకు జేరిన "ఆయుర్వేదాచార్య" పరీక్షకొక బుద్ధయువకుడీ సంవత్సరమున ప్రవేశపత్రిక (అప్లికేషన్) బంపియుండుటయే నిదర్శనము.

—(లంకాద్వీపము, వైద్యవాఙ్మయము.)—

సారార్థసంగ్రహము:—సంస్కృతమూలము సింహళభాషానువాదసహితముగ గలదు. ఇయ్యది స్కంధత్రయాత్మక విషయబోధకము. ఖనిజ, ప్రాణిజ, ఉద్భిజ్జములు జేరిన యోగములును అధికముగ మూలికల ప్రయోగములును ఇందుగలవు. శల్యతంత్ర ప్రక్రియలును విరళముగ గలవు.

భేషజమంజూష:—ఇయ్యది పాళీభాషామయము. ప్రాచీనుడగు బుద్ధభిక్షువుచే విరచితము. ఇందు మూలికాప్రయోగము లధికములు. రసచికిత్సలును కొంచెముగలవు.

సారసంక్షేపము:—ఇది సంస్కృతభాషామయము. సింహళభాషాటీకాయుతము. రోగలక్షణచికిత్సాబోధకము.

భేషజకల్పము:—సంస్కృతము. పరిభాషాబోధకము.

యోగశతకము:—సంస్కృతవ్యాఖ్యాయుతము. ఇందలి యోగములు సిద్ధప్రక్రియలబోలియున్నవి. దీని ననుసరించిన చికిత్సలను విశేషముగ వీరుపయోగించెదరు.

సారస్వతనిఘంటువు, సిద్ధౌషధనిఘంటువు:—ఈ రెండును పదార్థగుణములను బోధించునవియైయున్నవి. ఇందు దేశీయములగు మూలికలు కొన్ని చెప్పబడియున్నవి.

యోగరత్నాకరము:—ఇయ్యది గడచిన ఆరువందలవత్సరములవును "మయూరపాదభిక్షువు" లను వైద్యశిఖామణిచే విరచితము. ఇం దనుభవసిద్ధములగు నిదానచికిత్సలుగలవు.

పైగనుపరుపంబడినవి మొదలగు ననేక గ్రంథరాజములియ్యెడసంస్కృతభాషయందును సింహాళభాషయందునుగలవు.

—కేరళదేశము - ఆయుర్వేదము.—

దక్షిణాపథమున కేరళమని ఖ్యాతివహించిన దేశముగలదని తమకందరకును విదితమే. ఆదేశము కొచ్చి తిరువాంకూరు అను రెండు రాజ్యవిభాగములు గల్గి తదధిపతులచే పాలింపబడుచున్నది. ఈమహావైద్యసమ్మేళనమున సభానాయకత్వమును వహించియున్న మహారాజ మహాశయులే కొచ్చి రాజ్యాధిపతులు. కొచ్చిరాజ్యాధిపతులును మనసభానాథులును నగు మహారాజవిద్వచ్చూడామణి సాన్నిధ్యమున కేరళదేశవృత్తాంతమును మీకునివేదింప నుడలు వణకుచున్నది. మాటవెడలక రసనేన్ద్రియము తడబడుచున్నది. అయినను విద్వచ్చక్రవర్తియును భిషక్చూడామణియునగు సభానాయకునియొక్కయు ఆయుర్వేద వైద్యవిద్యావిశారదులగు తమయొక్కయు నిర్హే

-తుకజాయామానకి టాపిపితులను సాప్పై ప్రసరించుటంజేసి నేని విషయమును నివేదింప సాహసించినాడ.

కేరళమున నాయుర్వేదప్రచారము హెచ్చుగ నున్నదని సర్వజనవిదితము. ఆదేశమున సామాన్యవైద్యునకుంగూడ అష్టాంగహృదయము కంఠస్థముగనుండును.

కొందరు అష్టాంగహృదయమునకన్న వేరొండు వైద్య గ్రంథము లేదనియు దలంచెదరు. శాస్త్రీయపద్ధతుల నొనరింప బడు స్నేహ స్వేదనమున విరేచనాది శోధనచికిత్సలును తక్రధారాది ధారాకల్పప్రక్రియలును వీరిసొమ్ము; ఈశోధనాదిచికిత్సలు భారతదేశమున వేరొండుచోట వాడుకయందు లేవనుట స్పష్టము.

— మూలికల యంగడులు. —

ఈదేశమున వైద్యులలో మందుల కుపయోగింపదగిన మూలికలనమ్మువారు కొందరు గలరు. వారు శుష్కంబులును ఆర్ద్రంబులునునగు నౌషధములను సిద్ధపరచి యెల్లపుడు నంగటిలో నుంచెదరు. వైద్యులు రోగికి శాస్త్రసాంకేతితములగు దశమూల పంచమూల పంచమిత్రాదిగణములను వానివాని భాగభేదముల నిర్ణయించి యొకపట్టికను లిఖించి యిచ్చెదరు. రోగి యాపట్టికను మందులంగడివారికిజూప వారు సాంకేతిత నిర్ణయప్రకార మౌషధముల నిచ్చుటకలదు. మరియు నాదేశ

మున క్షీరబలాది అసనాది ధన్వన్తర్యాది మున్నగు తైలాది-
యోగముల నుపయోగించు పదార్థములంగొనిన నాయంగడి
వారు విధులననుసరించి మూలద్రవ్యముల నిచ్చెదగు. ఇట్టిసంప్ర
దాయము కేరళవ్యతిరిక్తదేశమున గన్పట్టదు.

— అష్టవైద్యులు. —

మరియు నీదేశమునం దష్టవైద్యులను నెనిమిది వైద్య
కుటుంబములవారు గలరు. వీరలు శ్రీపరశురాముని కాలమున
శల్యశాలాక్యాద్యష్టాఙ్గముల నుపదేశమునొందిన వైద్యులని వా
డుక కలదు. వీరునంబూరిబ్రాహ్మణులు. మిక్కిలి ధనవంతులు.
వీరిసంతతు లిప్పటికిని కేరళమునగలవు. అష్టాఙ్గములలో జేరిన
యొక్కొకయంగము నొక్కొక రవలంబించి చికిత్స జేయుటచే
వీరి కష్టవైద్యులని నామధేయము గలిగెను. వీరు ప్రతిదినం
బును తొలుత ధన్వంతరిపూజసలిపి పిమ్మట రోగులకు చికిత్స
జేయగడంగుదురు.

మరియు నందు కోటయ్యంవైఖరిమూసు అనువారు మ
హాధనవంతులు. వీరు రాజసన్మానముచే నరువదినాల్గు (64)
గ్రామముల నొందియున్నారు. వీరి గృహావరణమున ధన్వన్తరి
దేవాలయముకలదు. వీరనుదినంబును ప్రాతఃకాలమున ధన్వ
న్తరిపూజలొనరించియే చికిత్స జేయుదురు.

1909-జనవరిలో కొల్లంగోడు రాజాస్థానమున నాయధ్య
క్షకత క్రింద జరిగిన యాయుర్వేదసమాజానుబంధమగు సప్తమ

వైద్యసమ్మేళనమున కేరళదేశమునందుగల వైద్యమహనీయు
లలో గొందఱిని దర్శించు భాగ్యము గలిగినది. ప్రకృతమునం
దిచ్చట వైద్యరత్నబిరుదాంకితులును ప్రసిద్ధవిద్వద్వైద్యులును
నగు శ్రీవైద్యరత్నపరమేశ్వరన్మూసద్‌గారు వైద్యశిరోమణు
లగు పెళాంతోళ్ మూసుగారి శిష్యపరంపరకు జేరియున్నారు.
వీరిచికిత్సానైపుణ్యము లోకవిదితము. ఈపరంపరల నుండువా
రును వీరికి జేరినవారును ఇప్పటికిని నేత్రశ్రోత్రాది ప్రత్యేకచికిత్స
కులును విషచికిత్సకులును నైయున్నారు.

మన స్వదేశసంస్థానాధిపతుల కార్యవిద్యలయం దభిమా
నము మెండనుట లోకవిదితము. కేరళసంస్థానాధిపతులకు ఆర్య
విద్యలయం దభిమానముమాత్రముగాక వారుస్వయముగ సర్వ
తన్త్రస్వతన్త్రులుగను విద్వద్వైద్యచూడామణులుగను ఉన్నా
రనుట కీవైద్యమహాసమ్మేళనమున సభాధిపత్యమును వహిం
చిన మహారాజుగారే దృష్టాన్తము.

మరియు ప్రకృతపు కొచ్చిమహారాజులు మహాపండితుల
నియు విద్వద్వైద్యులనియు, సప్తమరాజకుమారులును మన
ఆయుర్వేదవిద్యాపీఠమున కుపాధ్యక్షులునగు శ్రీరాజారామవర్మ
గారు వైద్యవైదుష్యముతో గూడిన విషవైద్యమున నైపుణ్యము
గలవారనియు మీకు నివేదించుటకు నాకు మిక్కిలి సంతోష
ము గలుగుచున్నది. ఈ శ్రీరామవర్మరాజుగారు కొన్నిమాస
ములక్రిందటనే విషవైద్యశాల నారంభించిరనియు మీకందర

కును విదితమయ్యేయున్నది. కొలదిదినములలోపుగనే కొచ్చి-రాజ్యమున గొప్పఆతురాలయమును ఆయుర్వేదమహావిద్యాలయమును విద్యార్థివసతిగృహమును నెలకొల్పబోవుచున్నారని చెప్పుటకును మిక్కిలి సంతోషమగుచున్నది. మఱియు గడచిన జనవరిమాసమున కళ్లికోటపట్టణమున నాప్రియమిత్రులగు శ్రీయుత. పి. యస్. వార్యర్ గారి ముఖ్యప్రేరణనుండి యొక ఆయుర్వేదకళాశాల స్థాపింపబడియున్నది.

—అనంతశయనరాజ్యము-ఆయుర్వేదము.—

అనంతశయనరాజ్యమున ఈచికిత్సాప్రచారము మెండు. ఈరాజ్యమున గొప్పదియగు నాయుర్వేదమహావిద్యాలయము కలదు. ఇందుత్తమతరగతియందుత్తీర్ణులైనవారు దాదాపు రెండువందల(200) మందిగలరు. ఈరాజ్యమునందంతటను రాజకీయాయుర్వేద వైద్యశాలలు డెబ్బదిరెండు(72)గలవు. ఈవైద్యశాలలుపై జెప్పబడిన రాజకీయవైద్యకళాశాలయందును ఇతర వైద్యకళాశాలలయందును ఉత్తీర్ణులగు విద్వద్వైద్యులచే నిర్వహింపబడుచున్నవి. ఈవైద్యశాలలసంఖ్య ప్రతిసంవత్సరమునను హెచ్చింపబడుచున్నవి.

ఈ వైద్యశాలలన్నియు "సూపరింటెండెంటు ఆఫ్ ఆయుర్వేదవైద్యశాలాస్" అనునొక ఆయుర్వేద వైద్యశాలాధికారి నిరీక్షణముక్రింద దొరతనమువారిచే నుంచబడియున్నవి. ప్రతి వత్సరమునను పై వైద్యశాలలకై దొరతనమువారు 1915-16

వత్సరమున 15809 పన్నెండువేల యెనిమిదివందలు తొమ్మిది రూపాయిలు వెచ్చించియున్నారు. మరియు పై వైద్యశాలల యందు 1914-15 వత్సరమున 136074 మంది రోగులును, 1915-16 వత్సరమున 143505 మంది రోగులును చికిత్సనందిరనియు 1916 సంవత్సరపు నివేదిక నుండి తెలియుచున్నది.

భారతదేశమున, ప్రాంతికముగ డెబ్బదిరెండు (72) ఆయుర్వేదవైద్యశాలలను పోషించు స్వదేశసంస్థానము మఱియొకటి లేదని మీకు నివేదింప నత్యంత సంతోషముగనున్నది. ఈరాజ్యమున పాశ్చాత్యచికిత్సలకై 484479 రూపికముల ద్రవ్యమును వెచ్చించెదరు. ఈద్రవ్యవ్యయముచేత 869563, మంది రోగులకు చికిత్సాసహాయము లభించినది. పైకనబరచిన రెండువిషయములను వైద్యములలో నేచికిత్స సులభంబును అల్పవ్యయముచే నిర్వాహ్యంబునునై యుండునో విజ్ఞులకే గోచరమగునుగాన నేను వివరింపనక్కరలేదు.

శ్రీ మహారాజాగారిని ఆయుర్వేదవైద్యము విషయమై యింతకన్న నధికమగు ప్రోత్సాహమును గల్గించుటకును అష్టాంగములతోగూడిన ఆయుర్వేద చికిత్సలకును, ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ చికిత్సావిధానముల యవకాశము గల్గించుటకు మిక్కిలి వినయవిధేయుడనై ప్రార్థించెదను.

—॥ కేరళము వైద్యవాఙ్మయము. ॥—

కేరళమున అష్టాంగహృదయమునకన్న వేరొండు వైద్యగ్రన్థమునకు, ప్రాబల్యము లేదని తెలిపియుంటిని. దీనికి హృదయ

ప్రియయను చక్రపాణి వ్యాఖ్యకలదు. ఇయ్యది కేరళభాషయందు పరివర్తనమొనరింపబడినది. అష్టాంగసంగ్రహమునకు, ఇందు టీకయను చక్రపాణి వ్యాఖ్యను ముద్రించియున్నారు. ధారాకల్పము, సహస్రయోగము అను గ్రంథములు ప్రశస్తములు, ఇచ్చట కొలదికాలమునుండి చరక సుశ్రుతాదులను రసగ్రంథములనుగూడ ప్రచారమునకు దెచ్చుచున్నారు. వైద్యపుంగవులును నా ప్రియమిత్రులునగు వైద్యనారాయణనాయర్ కొల్లంగోడువారు సుశ్రుతమును కేరళభాషయందు పరివర్తనమొనరించిరి. ఈ ప్రాంత్యముననె చరకమునుగూడ కేరళభాషనలంకరింప జేసిరి.

—॥ కార్నాటికరాజ్యము, ఆయుర్వేదము. ॥—

కర్నాటక రాజ్యము చిరకాలమునుండియు నార్యవిద్యల కాటపట్టయినదియని ప్రసిద్ధము. నేటికిని యీ ప్రాచీనాచారమే యిచ్చట వాడుకలోనున్నది. నావిద్యకును ఆయుర్వేదమునకు నేజేసెడు ప్రతిసేవకును నాస్థితికిని జీవికకును ముఖ్యాధారమైన మైసూరునగరమున దొరతనమువారిది గొప్పదియగు నాయుర్వేదకలాశాలగలదు. ఇందనేకులు వైద్యవిద్యనభ్యసించెదరు. దీనికనుబంధముగ ధర్మవైద్యశాలయొకటి కలదు. ఇందు విద్యార్థులకు కర్మపథమును బోధించెదరు. ఇదిగాక యీ రాజ్యమున ముప్పదియారు (36) ఆయుర్వేద ధర్మవైద్యశాలలును ఐదు (5) యూనానీ ధర్మవైద్యశాలలును గలవు. వీని

నన్నింటిని వైద్యశాలలయందు చదివి పరీక్షలయందుత్తీర్ణులగు విద్వాంసులు నిర్వహించెదరు. వీనిపోషణమునకై దొరతనమువారు ప్రతివత్సరమున దాదాపు పండ్రెండువేల(12000) రూప్యములను వ్యయము జేయుచున్నారని దెలియుచున్నది. ఈ నలువదియొకండు (41) ధర్మవైద్యశాలలయందును 1915 వత్సరమున 314391 రోగులును 1916 వత్సరమున 328763 రు రోగులును చికిత్సనొందియున్నారు. ఈరాజ్యమున నాంగ్లేయ చికిత్సాసాహాయ్యమునకై వత్సరమునకు 452365 రూప్యములు వెచ్చింపఁబడుచున్నవి. స్వదేశ సంస్థానములలోఁగూడ పాశ్చాత్యవైద్యమునకు జేయు సహాయములలో నేకదేశమైనను స్వదేశవైద్యమునకు, కనబడలేదు.

సర్వజనసామాన్యంబును అల్పవ్యయముచే సులభసాధ్యంబునునగు దేశీయవైద్యమును ఇంతకన్న ప్రోత్సాహమును గల్గించి వృద్ధినందించుటకై శ్రీమన్మహారాజుగారిని సవినయముగ ప్రార్థించెద. శ్రీమన్మహారాజుగారు ఆయుర్వేదవైద్యముతో బాటు యూనానీవైద్యమునుగూడ పోషించుచున్నందుకు మనమందఱమును వందనసహస్రముల నర్పింపవలసియున్నది.

—: కర్నాటకమున ప్రసిద్ధవైద్యులు. :—

ఈరాజ్యమున సంతటను వైదికతాన్త్రిక మిశ్రములను చికిత్సలుపొందు. పూర్వకాలమున జైనులు విశేషఖ్యాతిగల వైద్యులుగనుండిరి. వీరిలో పూజ్యపాదులు, ఉగ్రాదిత్యాచార్యులు, మంగరాజు, అభినవచంద్రుడు, మున్నగువారు ప్రసిద్ధులు.

వీరి పరంపరకు జేరిన సూరిపండితులు చంద్రపండితులు అను సోదరవిద్వద్వైద్యులు స్వర్గీయకృష్ణరాజ ఒడయర్ మహారాజులవారి ఆస్థానవైద్యులలో నగ్రగణ్యులై యుండిరి. వీరి పరంపరకు జేరిన దినచంద్రపండితుల కుటుంబమువారు ఇప్పటికిని వ్యాపకులుగ నున్నారు.

మఱియు నస్మదాచార్య గురుపరంపరా ప్రఖ్యాతులగు విద్వద్వైద్యులును ఇతరులగు వైద్యపుంగవులును ఈసంస్థానమున మిక్కిలి ప్రసిద్ధినొందియున్నారు.

—॥ కర్నాటరాజ్యమున సంస్కృతవైద్యవాఙ్మయము. ॥—

కర్ణాటరాజ్యమునందాయుర్వేదీయవైద్యవాఙ్మయము సంస్కృతభాషయందును కర్ణాటకిభాషయందును చిరకాలము నుండియు మిక్కిలి యభివృద్ధినొందియున్నదనుటకు ననేకదృష్టాంతములుగలవు. అందు కొన్నిటి నిచ్చో జూపెదను.

పూజ్యపాదులు :—వీరిచే విరచితమగు గ్రంథమునకు పూజ్యపాదీయమని పేరు. వీరు క్రీస్తుశక 470 A.D. కాలమునాటివారని ప్రసిద్ధము. మైసూరు రాష్ట్రమునందలి కొళ్ళేగాలమను గ్రామమున భూసురకుటుంబమున జన్మించిరి. వీరు కొంతకాలమునకు పిదప జైనమతదీక్ష నవలంబించి వైద్యమంత్రయంత్రాది శాస్త్రములయందు ప్రవీణులైనట్టు 1205-A. D. కాలపు పార్శ్వపండితులనువారు వ్రాసియున్నారు.

ఉగ్రాదిత్యాచార్యులు:—వీరలు 814 ఏ.డి. కాలమున నుండిన రాష్ట్రకూట వంశమునకు జేరిన నృపతుంగమహారాజు గారి యాస్థానమున వైద్యులుగనుండి శ్రీ. శ్రీ. జినునిచే మగధ భాషయందు రచియింపబడిన కల్యాణకారకమను గ్రంథమును సంస్కృతభాషయందు తానువ్రాసినట్టులు తనగ్రంథమున జెప్పి యున్నారు. మరియు వారు నొకసమయమున హస్తచారి, విశాల, విభాండకి, వైద్యభూషణ, కాంకాయన, వాగ్బలి, మృగ శర్మ, సుశ్రోత్రప్రముఖులగు వైద్యపుంగవులచే సలంకృతంబగు నొక గొప్పసభను జేర్చి యాసభయందు మాంసభక్షణవిష యకమైన చర్చనొనరించి, "బహువిధజీవవధనిమిత్తం, మధు మద్యమాంసాదికళ్లాహారస్య సేవనం, అశేషదోషప్రకోపనం, అతిపాపహేతుకం, అఖిలవ్యాధ్యుత్పత్తినిమిత్తకం, అతినిన్ద్యం, అభక్ష్యం, అతిదుస్సహం, దుర్గతిహేతుకం దూరాదేవనిరా కృతం" ఇవి మొదలగు గంభీరవాక్యములచే మధుమద్యమాం సాద్యశనమును నిందించిరి. ఈవిషయమును తనగ్రంథమున "ఖ్యాతశ్శ్రీనృపతుంగవల్లభ మహారాజాధిరాజాస్థితః ప్రోద్య ద్భూరిసభాన్తరే బహువిధప్రఖ్యాతవిద్వజ్జనే, మాంసాశిప్రక రేన్ద్రతాఖిలభిషగ్విద్యావిదామగ్రతః మాంసేనిష్ఫలతాంనిరూ ప్యనితరాం జైనేన్ద్రవైద్యస్థితః" అనుశ్లోకముచే సూచించెను.

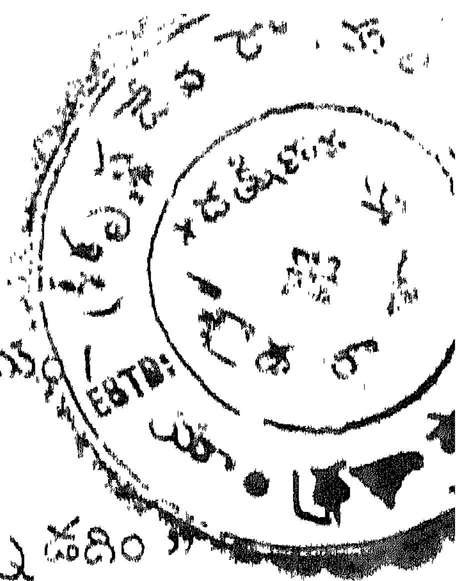
—॥ కర్ణాటక వైద్యవాఙ్మయము. ॥—

ఈరాజ్యమున సంస్కృతవాఙ్మయముతోబాటు కర్నా టకభాషయందును వైద్యవాఙ్మయము కొన్ని వందల సంవత్సర

ములనుండియు ప్రచారముననున్నట్లుగాలు దెలియుచున్నది. అట్టి గ్రంథములు కొన్ని కర్నాటభాషయందు ఛందోబద్ధములుగను కొన్ని వాక్యరూపములుగను కొన్ని సంస్కృతమునకు టీకలుగను గన్పట్టుచున్నవి.

మంగరాజు :—ఇతడు జైనమతానుయాయి; ఇతడు 1360-ఏ. డి. క్రైస్తవశకముననున్నవాడు. హొయ్సళరాజ్యమునకు జేరిన దేవళిగెయను మండలమున ముగుళియను పట్టణమునకు ప్రభువుగనుండెను. వీరు స్థావరజంగమాది విషచికిత్సలబోధించు "ఖగేంద్రమణిదర్పణము" అను గొప్పగ్రంథమును కన్నడభాషయందు పద్యాత్మకముగ రచించిరి. ఇందలి స్థావర జంగమ విషచికిత్సలను పూజ్యపాదగ్రన్థమునుండి గ్రహించినటులు వ్రాసియున్నారు. వీరు "కవిజనైకమిత్ర" "సాహిత్యవైద్య విద్యాజలనిధి" "భిషగ్వరతిలక" ఇవి మున్నగు బిరుదముల నొందియుండిరని తెలియుచున్నది.

అభినవచన్ద్ర:—వీరలు క్రైస్తవ 1400-వ శతాబ్దము నాటివారనియు బ్రాహ్మణులనియు తెలియుచున్నది. వీరు 1079-వ క్రైస్తవశకమునాటి మదనతిలకమను గ్రన్థమును రచించిన చంద్రరాజనువారి గ్రన్థముల నుదహరించుచు సిద్ధదత్తవిరచితమగు నశ్వవైద్యమును హొసగన్నడము (నవీన కర్నాటకభాష) న పద్యరూపముగ రచించెను. ఇయ్యది మిక్కిలి చక్కని గ్రన్థము.

శ్లో॥ ఇలాదేవదా సౌయాభా తంత్రగమ ।
సనుసగ్రహో సిద్ధాద్రి త్రిస్త్రీంతలయాం ।
గిరిక రతసంసర్గదేవం ।
తసుమతమాం కేళ్ల సురదా నానాసగన్న పదిం ॥

ఇది మున్నగు సంస్కృతవ్యాఖ్యలచే నీగ్రంథము వివరితము.

మరియు శ్రీ బసవరాజీయము దేవేంద్రమునికృతమగు బాలగ్రహచికిత్సయను గ్రంథములేని. సాల్వ, చికిత్సోపాధ్యాయసంజరాజు, స్వసహ్యాద్రభట్టప్రభృతు లనేకవైద్యగ్రంథముల రచియించిరి. చంద్రగిరాజు రామచంద్రులు మొదలగువారు అశ్వవైద్యమును, చాళుక్యరాజగు కీర్తివర్మలనువారు గోవైద్యమును, పారథ్రిరాజనువారు పాలకాప్యకృతహస్త్యాయుర్వేదమునకు కాన్నడటీకను రచించిరి.

నాగార్జుని వాగ్భటము, చింతామణి, వైద్యసారసంగ్రహము, చికిత్సాసారసముచ్చయము మున్నగు ననేకగ్రంథములు 11-12 క్రీస్తు శతాబ్దముల కాలమునుండియు కర్ణాటకభాషయందు నలంకరించి యున్నవి. ఇంకను కొన్ని శతాబ్దములకుపూర్వము అశ్వవైద్య గజవైద్య గోవైద్యగ్రంథముల భాషాంతరమున బరివర్తించుటంజూడ నప్పటి రాజ్యపాలనమునకు పశ్వాదిసంరక్షణ మత్యవసరమని దలంచి సౌకర్యమునకై పరివర్తించిరని యూహింపదగియున్నది.

—(ఆంధ్రదేశము ఆయుర్వేదము.)—

ఆంధ్రదేశమున చరక సుశ్రుత వాగ్భటాదులలో జెప్పిన ప్రయోగములకన్న నితర తంత్రప్రక్రియోపయోగములధికములు.

ఇచ్చటి వైద్యవరులు రసతన్త్ర విహితములగు మహాలక్ష్మీవిలా
సరసము, రాజమృగాంకము, మహారాజమృగాంకము, కాన్త
వల్లభరసము మొదలగు ననేకౌషధముల నిర్మాణమునందును
వానినిచికిత్సల నుపయోగించుట యందును మిక్కిలి సమర్థులు.
పారదభస్మమును సర్పవిషమును నిర్భీకముగ నుపయోగించె
దరు. ఈదేశమున లంఘనచికిత్సలు హెచ్చు.

— ఆంధ్రదేశమున సంస్కృత వైద్యవాఙ్మయము. —

వీరి చికిత్సాప్రచారమునకు చిన్తామణి బసవరాజీయము
లనుగ్రన్థములు ఆధారములు. అందు చిన్తామణి వల్లభేన్ద్రునిచే
విరచితము. ఇతడు నియోగిభూసురుడగు విద్వద్వైద్యుడు.
వీరలు 15 లేక 16 క్రీస్తుశతాబ్దములనాటివారని తెలియుచు
న్నది. ఈగ్రన్థమునం దష్టస్థానపరీక్ష లను పేరున నాడీమూత్రాది
పరీక్షలచే రోగముల దెలియు నుపాయముల జెప్పి నిదానలక్ష
ణచికిత్సలంగూడ వివరముగ దెలిపియున్నది. మరియు చరకాది
గ్రన్థములకన్న విపులముగ జ్వరభేదములు నిరూపితములు.
మరియు పదమూడు సన్నిపాతభేదములను వానిలో సాధ్యా
సాధ్యములను వానిదశావస్థలను విపులముగ జూపియున్నాడు.
చికిత్సల దెలుపునప్పుడు రసతన్త్ర విహితములగు రసయోగ
ములను లేహతైలాది యోగములనుగూడ ననేకములుగ జూపి
యున్నాడు.

బసవరాజీయము:— ఇయ్యది చింతామణికన్న నొక శతాబ్దము వెనుకటి (16 లేక 17 క్రీస్తుశతాబ్దము) కాలమున రచియింపబడినదని చెప్పవచ్చును. ఈ గ్రంథకర్తయగు బసవరాజు ఆంధ్రశైవబ్రాహ్మణుడు. ఈయన యనుభవసిద్ధముగు వైద్యమునందుమిక్కిలి సమర్థుడు. జ్వర సన్నిపాత పైత్య రోగ శ్లేష్మరోగ కాసరోగాది నిదానముల విపులముగను జెప్పియున్నాడు. నాడీభేదముల గతులు వర్ణించి సంతకన్న నధికముగ వివరించెను. నాడీ మూత్రాది పరీక్షలచే రుగ్వినిశ్చయోపాయములు బోధించుచు చికిత్సాభాగమున తనకు స్వానుభవసిద్ధములగు ననేకౌషధయోగములను మహోదారతతో నిరూపించియున్నాడు. భావమిశ్రులచే గ్రహింపబడిన యహిఫేనము జాజికాయ గసగసాలు కేవలచిన్ని మొదలగు వానినన్నిటిని చికిత్సాయోగముల గ్రహించియున్నాడు. మరియు తన స్వానుభవసిద్ధములగు యోగములను ఆంధ్రపద్యములచే జెప్పియున్నాడు. ఇందు జెప్పబడిన మూలికలన్నియు నాంధ్రదేశమున ప్రాయికముగ దొరకునవి. అందు గొడ్డుకాకర, వాలుడు, చెన్నంగి, మదనబుడత, చేతరాసి, సముద్రపాల మున్నగునవి యనేకములు గలవు.

—(ఆంధ్రవైద్యవాఙ్మయము.)—

మరియు నిట్టిదే చరకము సుశ్రుతము వాగ్భటము మాధవనిదానము భేషజకల్పము రసప్రదీపిక శార్ఙ్గధరసంహిత రసరత్నాకరము పైజెప్పబడిన బసవరాజీయ చింతామణులు

మున్నగు గ్రంథములకు తెనుగుటీకారూపములును వ్యాఖ్యాన రూపములునునగు గ్రంథములు గన్పట్టుచున్నవి.

— అష్టవైద్యాత్మకములు. —

అష్టాంగహృదయము, భేషజకల్పము, గుణప్రదీపిక, నవనాథసిద్ధదీపిక, అష్టవైద్యచిన్తామణి, శతశ్లోకి, ఆయుర్వేదార్థసంగ్రహము, ధన్వన్తరివిజయము, భిషగ్వరాఖ్యానము, నృపరాజీయము, మాత్రాధ్యాయము, మదనకామరత్నము, ఇవి మున్నగు ననేకగ్రంథము లష్టవైద్యరూపములుగ వైద్యవాఙ్మయమును గడచిన మూడునాలుగు శతాబ్దముల కాలమునుండియు నలంకరించియున్నవి.

— హైదరాబాదు ఆయుర్వేదము. —

దక్షిణభారతమునందలి యాంధ్రదేశమునం దొకభాగమైన నైజాంరాష్ట్రము కలదు. ఈరాష్ట్రమునకు హైదరాబాద్ అను ప్రధానరాజధాని కలదని యెల్లరకును విదితము. ఇయ్యెడ యవన (యూనానీ) వైద్యముతోపాటు ఆయుర్వేద వైద్యమునకును ప్రాధాన్యము కలదు. ఈ రాజ్యమందలి చికిత్సలు వైదికతాన్త్రికమిశ్రములై యుండును. లంఘనచికిత్సలు మెండు. వమనవిరేచనాది శోధనచికిత్సల ప్రశంసయైనను గన్పడదు. ఇయ్యెడ రసతన్త్రబోధితములగు రత్నాది మిశ్రౌషధముల విశేషముగ నుపయోగించెదరు. ఈరాష్ట్రమునందలి ప్రజలును రాజబంధువులును రాజాస్థానమువారును యూ

నాని ఆయుర్వేద వైద్యములు రెండింటిని విశేషముగ నుప యోగించెదరు.

ఈరాజ్యమున ప్రసిద్ధులైన యాయుర్వేద వైద్యపుంగవులు కొందరు గలరు. అందు లోకనాథబాబు అనువారు మిగుల ప్రసిద్ధులుగానుండిరి. కవిరాజ హరిగోవిందజీవారు వైద్యశాస్త్రము ననేకులకు బోధించుచు ప్రకృతమున నీరాజధానిలో ఖ్యాతిని వహించియున్నారు.

ఈరాజ్యమున పదునేడు (17) ఆయుర్వేద ధర్మవైద్యశాలలును, ముప్పది (30) యవనవైద్యశాలలును కలవు. మొత్తము ఈ 47 యునానీ ఆయుర్వేద వైద్యశాలలయందు 1195[illegible]88 గురు రోగులు చికిత్సనొందియున్నారు. ఈధర్మ వైద్యశాలల పోషణమునకై దొరతనమువారు ప్రతివత్సరమునను దాదాపు 63781 రూపాయిల ధనమును వ్యయము చేసెదరు.

శ్రీ నైజాముదొరతనమువారు ఆంగ్లవైద్యశాఖయందు 901134 రూపాయిలు వ్యయముచేయుచున్నారు. ఈవ్యయముచే 102 ఆంగ్ల వైద్యశాలలు పోషింపబడుచున్నవి. ఇందు 872426 రు రోగులు చికిత్సాసహాయమును బొందియున్నారు. పై వైద్యశాలల సంఖ్యను రోగులసంఖ్యను ద్రవ్యవ్యయము యొక్క మొత్తమును బరికించిన స్వదేశ వైద్య ఆంగ్లేయవైద్యములలో నేదిసులభమైనదియు స్పష్టమగుచున్నది.

పైగనుబరచిన సంఖ్యలమొత్తము నైజాముదొరతనము వారి 1915 నివేదికనుండి తెలియుచున్నది.

శ్రీనైజాముదొరతనమువారు యూనానీవైద్యమును పోషించుటయేగాక ఆయుర్వేదవైద్యమునుగూడ పోషించుచున్నందుకు మనమందరమును వారికి వందనశతముల నర్పింపవలసియున్నది. మరియు స్వదేశవైద్య పోషణమునకై యింతకన్న నధికముగ దోడ్పడవలెనని నైజాముదొరతనమువారిని వినయముతో ప్రార్థించెదను.

— చెన్నరాజధాని - వైద్యవ్యాప్తి. —

చెన్నరాజధానియందు గడచిన కొన్నివత్సరములనుండి వైద్యకలాశాల యొకటియు వైద్యపాఠశాల యొకటియు కలదు. వీనిచే నీప్రాంతమున వైద్యవిద్యాభివృద్ధి కల్గియున్నది. ఇందు నాచే పదునారు (16) వత్సరములుగ నిర్వహింపబడు నాయుర్వేదకలాశాలయందు సంస్కృతశాఖయనియు ఆంధ్రశాఖయనియు రెండుశాఖలు కలవు. ఇందు ఆయుర్వేదముతోబాటు 'అనాటమీ' 'ఫిజియాలజీ' మున్నగు నెనిమిది యాంగ్లవైద్యవిషయములును బోధింపబడును. ఇందు చెన్నరాజధానివారలేగాక పంజాబు గుజరాతి సింధు బెంగాల్ మొదలగు దూరదేశమునుండియు విద్యార్థులువచ్చి విద్యనభ్యసించుచున్నారు. ఇందు నిర్ణీతములైన పరీక్షలయందు తీర్ణులైన వారలలో కొందరు అమరచింత గద్వాల మొదలగు రాజాస్థానములయందు విద్వద్వైద్యులుగను, కొందరు వైద్యప్రచారకు

లుగను, మఱికొందరు వైద్యశాలానిర్వాహకులుగను, కొందరు వైద్యపత్రికాప్రచారకులుగను నున్నారు. ఇందు ఉత్తీర్ణులగువారికి ఆయుర్వేదభూషణ, భిషగ్వర, యను బిరుదము లొసగబడును. ఇచ్చట నాయుర్వేదభూషణ బిరుదమునొందిన యొక కేరళీయు వరుడు ఆంగ్లద్వీపమునందలి ఎడింబరో పట్టణమున విఖ్యాతమైన విశ్వవిద్యాలయమునందు ఎమ్,ఏ; ఎమ్,బి; సి, హెచ్,బి., అను వైద్యకబిరుద పరీక్షకై నాల్గవసంవత్సర భాగమును జదువుచున్నా డని మీకు నివేదింప సంతోషము గల్గియున్నాడను. ఈబాల వైద్యుడు ఆయుర్వేదభూషణపరీక్షలో నిర్యోడగెలుపొంది కల కత్తా నగరమునకేగి యచ్చట హోమ్యోపతిక్ వైద్యమునను ఆంగ్లవైద్యమునను పట్టభద్రుడై యంతట తృప్తినందక ఎడింబరోనగరమున వైద్యకళాశాలయందు పైజెప్పిన పరీక్షకై చదువుచున్నవాడు. [illegible] కొలదిదినములలో పరీక్షయందు కృతార్థతనొంది భారతదేశమునం దాయుర్వేదప్రచారము నకు పూనుకొని [illegible] మీరందరు నాశీర్వదించవలె నని వేడెద.

మరియు రెండవ ఆయుర్వేదవైద్య పాఠశాల యీ రాజధానియందు కీర్తిశేషులైన హానరబుల్ వి.కృష్ణస్వామిఅయ్యర్ సి. ఐ. ఇ; సి. ఎస్. ఇ; గారిచే నెలకొల్పంబడినది. ఇందు ఉత్తీర్ణ లగువారీరాజధానియందలి దక్షిణప్రాంతమున విద్వద్వైద్యులు గనున్నారు. కొందరు వైద్యశాలానిర్వాహకులుగ నున్నారు.

పై విద్యాలయములయందు జదువు విద్యార్థులు కర్మపథము నభ్యసించుటకై తదనుబంధముగ ధర్మవైద్యశాలలు గలవు. ఈ రెండు వైద్యశాలలయందును సంవత్సరమునకు 40 (నలువది) వేల రోగులు చికిత్స జేయబడుచున్నారు.

పై రెండుగాక యీమహానగరమున తిరువల్లిక్కేణియందు రావుసాహేబ్ కలవల కణ్ణన్ సెట్టిగారిచే నేర్పరుపబడిన ఆయుర్వేద ధర్మవైద్యశాలయు, జార్జిటౌనులో శ్రీకన్యకాపరమేశ్వరీ ధర్మవైద్యశాలయు, వేపేరియందు చెంగల్వారాయ ధర్మాయుర్వేద వైద్యశాలయు నుంగంబాకమున ధర్మాయుర్వేద వైద్యశాలయు జేరి నాలుగు ధర్మవైద్యశాలలు గలవు. ఇందు తిరువల్లిక్కేణి వైద్యశాలలో ప్రతిదినమున నాల్గునందల(400) నుండి అయిదువందల (500) రోగులు చికిత్స నందుచున్నారు. ఈప్రకారం మీ వైద్యశాలయందు సంవత్సరమునకు దాదాపు లక్షయేబదివేల (150000) నుండి రోగులు చికిత్సాసహాయమును బొందుచున్నారని దెలుప నానస్తము ప్పొంగుచున్నది. ఇట్టిమొత్తసంఖ్యకల రోగులు రాజకీయమహావైద్యాలయమునకును వచ్చుట లేదని మీకు నివేదింప మీకెంత సంతోషముగల్గునో నేనూహింపజాలను. తక్కిన రెండువైద్యశాలలయందు దాదాపుగ సంవత్సరమున కరువదివేల (60000) నుండి డెబ్బదివేల (70000) రోగులవరకు చికిత్సను బడయుచున్నారు.

ఇంకను నడుపఁబడిన మంగళాంబాపుర ధర్మవైద్యశాల వి-
ఖ్యాత ధర్మమూర్తులును దానకర్తలునునగు రావుసాహేబు
కలవల కన్నన్ శెట్టిగారు, మదరాసు షెరీఫ్ రావుసాహేబు
క. రామానుజం శెట్టిగారు వీరిరువురిచే నిర్మింపఁబడినదని స్థాపితమని
ఆనరబుల్ జస్టిస్. అబ్దుల్ రహీంసాహేబు బహద్దర్ వారిచే బహి
రంగపరుపఁబడినదని సభానాయకులగు శ్రీమన్మహారాజు వారికిని సో
దరవైద్యబృందమునకును విన్నవింప నుల్లాసముగనున్నది.

—(మండలధర్మవైద్యశాలలు.)—

శ్రీరంగక్షేత్రమున శ్రీప్రసన్న వేంకటేశ్వర ధర్మవైద్యశాలయు నెల్లూరుపురమున రెండు కర్నాటక ధర్మాయుర్వేద వైద్యశాలలును రామేశ్వరమున అచ్చట దేవాదాయధర్మములనుండి యేర్పడిన యొకధర్మవైద్యశాలయునుగలసి మొత్తమునకు నాలుగు ధర్మవైద్యశాలలుగలవు. ఈ వైద్యశాలలు ప్రతి సంవత్సరమునను ప్రత్యేకము దాదాపు నలువదివేల (40000) మంది రోగులకు చికిత్సాసాహాయ్య మొనరింపుచున్నవి.

పైని గనబరచిన తిరువళిక్కేణి వైద్యాలయమున దాదాపు నాల్గువందల (400) నుండి ఐదువందల (500) రోగులకు ప్రతిదినంబు నుచితంబుగా చికిత్స జేయుటకును ఇతరవ్యయములును జేర్చి నిర్వహించుటకును మాసమొకటింటికి ఐదువందలు (500) నుండి యారువందల (600) రూపాయలు ఆవశ్యకములని తెలియుచున్నది. పైజెప్పిన మొత్తముసంఖ్యకల రోగు

లకు చికిత్స జేయదగినంత యాంగ్లవైద్యాలయమును అన్నివిధ
ములగు వ్యయములతో పరిపాలింపవలెనన్నచో పైజెప్పిన
మొత్తము ఒకప్రధానచికిత్సకుని మాసవేతనమునకై చాలదు.
ఇంక సహాయవైద్యులకును ఔషధములకును పరికరములకును
ఎంతద్రవ్యము కావలసియుండునో మహాజనుల కెల్లరకును
గోచరము కాగలదు.

—(రాజకీయాంగ్లవైద్యసహాయము.)—

ఆర్యవైద్యసోదరులారా! ఇంతదనుక చెన్నరాజధాని
యందు ఆయుర్వేద వైద్యప్రచారముంగూర్చి విన్నవించితిని.
ఇంక దొరతనమువారి యాంగ్లవైద్యసహాయమునుగురించి ము
చ్చటించెదను. ఆంగ్లవైద్య సహాయమునకై మన దొరతనము
వారు వత్సరమునకు దాదాపు ముప్పది (30) లక్షల రూప్యము
లను వెచ్చించుచున్నారు. ఈరాష్ట్రమునందంతటను జేరి దాదా
పున ఆరువందల తొంబదియేడు(697) యాంగ్ల చికిత్సాలయము
లు గలవు. ఈచికిత్సాలయములు దాదాపుగ నెనిమిదివందల
(800) చికిత్సకులచే నిర్వహింపబడుచున్నవి. దొరతనమువారి
కొలువునగల చికిత్సకులుగాక ఉద్యోగములనుండి విరామము
నొందినవారును స్వతంత్రవైద్యులుగ నున్నవారును జేరి దా
దాపుగ రెండువందల (200) యాంగ్లవైద్య చికిత్సకులు
కలరనుకొందుము. మొత్తమున నాంగ్లచికిత్సకులు వెయ్యి
(1000) మంది మాత్రమే చెన్నరాజ్యమున కలరని తెలి

యుచున్నది. ఈ రాష్ట్రమునందంతటను నాల్గుకోట్లు ఇరువదిలక్షల (42000000) ప్రజలున్నారు. పైజెప్పిన వైద్యసంఖ్యను జనసంఖ్యను పంచిపెట్టగా నలువదిరెండువేల (42000) జనులకు ఒక యాంగ్ల చికిత్సకుడు చికిత్సాసాహాయ్య మొనరించుచున్నటుల తెలియుచున్నది. దీనికై దొరతనమువారు వత్సరమున కెన్నిరూప్యముల వెచ్చించుచున్నారో యోజింపుడు. మరియు పైవిమర్శనమునుబట్టి యాంగ్లవైద్యసహాయము బొందదలచిన యొకనికి దాదాపు 7 ఏడు అణాలును, ఆయుర్వేద చికిత్సాసహాయము నొందదలచిన యొకనికి దాదాపు ఎనిమిది పైసలును ఖర్చగుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. దీనినిబరికించిన మనయాయుర్వేద వైద్యసహాయమెంత సులభమైనదియు ఎంత స్వల్పద్రవ్యసహాయసాధ్యమైనదియు మహాజనులకెల్ల విశదము కాగలదు. పైగనుపరచబడిన సంఖ్యలు దొరతనమువారి 1915-వ వత్సరపు నివేదికనుండి తెలియుచున్నవి.

భారతదేశమునందంతటను ప్రతివత్సరమును దాదాపు ముప్పదియేడు(37)మిలియన్సు మూడుకోట్లు ముప్పదియేడులక్షలు (33700000) ఔట్ డోర్ పేషంట్సు (ఔషధశాలకువచ్చి యౌషధముల గ్రహించు రోగులు) చికిత్సాసహాయమును బొందుచున్నారు. అందు మదరాసు రాజ్యమునమాత్రము ఏడు మిలియన్సు అనగా డెబ్బదిలక్షలు (7000000) రోగులు చికిత్సాసహాయమును బొందినారు. మొత్తమున ఔట్ డోర్ పేషంట్సు

హిందూదేశమున తక్కిన భాగములకన్న చెన్నరాజ్యమున
నెక్కువమంది చికిత్స నొందియున్నారని భారత సామ్రాజ్యము
వారి 1913 సంవత్సరపు నివేదికనుండి తెలియుచున్నది. దీనిని బరి
కించినచో మా చెన్నరాజ్యమునందలి ప్రజలకునుగల దేశభక్తియు
దేశీయ వైద్యమునందుగల ప్రీతియు సారాసార వివేచనదక్షులగు
సభాసదులకెల్ల విశదము కాగలదు. మరియు ఆయుర్వేదవై
ద్యము ఈ దక్షిణాపథమున నంతగ వెనుకబడియున్నదియు
తమకు విదితము కాగలదు.

—ఆయుర్వేదము, రాజకీయసహాయము.—

ఈ రాజ్యమ్మునం దాయుర్వేదవైద్యమునకుగూడ దొర
తనమువారి సహాయము మునిసిపల్ సంఘములనుండి లభించు
చున్నదని చెప్పుటకు సంతోషముగ నున్నదిగాని అట్టిసహాయ
ద్రవ్యముయొక్క పరిమితి యారువంద (600) లనమాత్రము
తమరికి జెప్పినచో నీమహాసంతోష సమయమున తమకందర
కును మనస్సున భ్రాంతియు విస్మయంబును కలుగకమానదు.

దొరతనమువారిచే నాయుర్వేదవైద్యమునకై యొసం
గబడు ద్రవ్య మణుమాత్రమైనను మనప్రియమైన దొరతనము
వారిచే నంగీకృతమైనదగుటం జేసి దానిని మహామేరువుగ దలచి
శిరసావహించి గ్రహించుచున్నారము.

దొరతనమువారు కొన్నివత్సరములుగ కరుణించియి
చ్చు నాయల్పద్రవ్యమునకై యనేకములగు నంతరాయములు

కలుగుచున్నవి. రాజకీయవైద్యశాసనపక్షపాతులగువారు ఆయుర్వేదవైద్యశాలల పోషణమునకు రాజకీయ ధర్మనిధుల నుండియు మునిసిపలు సంఘపు ధర్మనిధులనుండియు నేర్పడిన ధర్మద్రవ్యములచే నేమాత్రమును సహాయము జేయదగదని శాసనమునుం గావించిరి; కాని ప్రజాపక్షపాతులగు మన ప్రియపరిపాలకులు దాని నిరాకరించి యాసాహాయ్యమును గూడ నొసంగుచునే యున్నారు. అయినను ప్రతివత్సరమునను ఆయవ్యయ విమర్శనసభయందు ఆయుర్వేద వైద్యశాలలకై జేయబడు నీయణుమాత్ర సహాయముకూడ కూడదని మూలచ్ఛేదనమునకే ప్రతిపక్షులు ప్రయత్నించుచుందురు కాని యింతవరకును భగవంతుడగు ధన్వంతరియొక్క ప్రభావబలమునం జేసి వారియుద్యమములు కొనసాగజాలకున్నయవి. ఇక మున్ముందెట్లు కాగలనున్నదో తెలియజాలను.

—॥ దక్షిణభారతము, ఆయుర్వేదవైద్యవాఙ్మయము. ॥—

ఇంతవరకును దక్షిణభారతమున నాయాభాగముల యందు చిరకాలమునుండియు నభివృద్ధింగాంచిన యాయుర్వేద వైద్యమును వివరింపుచు ప్రస్తావానుసారముగ నచ్చటచ్చట ప్రచారమునందుండు వైద్యవాఙ్మయమునుగూడ సూచించితిని. ఇంక దక్షిణభారత సామాన్యమునంగల యాయుర్వేద వాఙ్మయమునుగూర్చి సవిమర్శముగ వివరించెద.

—॥ సంహితలు. ॥—

చరకము సుశ్రుతము వాగ్భటము మున్నగు వైదికగ్రంథములకును, రసరత్నాకరము రసరత్న సముచ్చయము మొద

లగు తాన్త్రికగ్రన్థములకును ఉత్తరభారతమున ప్రచారము గల్గి యున్నట్టులు ఈదక్షిణాభారతమునకూడ ప్రచారముగలదు. ఇవి గాక ఉత్తరభారతమున ప్రచారమున లేనివియు మిక్కిలి ప్రాచీనములునునగు భేడసంహిత కాశ్యపసంహితలు ఇప్పటికిని తంజావూరు సరస్వతీపుస్తక భాండాగారమునమాత్రము కలననునది యీదక్షిణాపథమునకు గౌరవాతిశయమును గల్గించుచున్నది. వీరిమతములనుండు చికిత్సాప్రచారముకూడ నీభాగమున నధికముగ నున్నయది. మరియు క్షారపాణిసంహిత జాతూకర్ణ సంహితలును గలవు. నేనీగ్రన్థములకై మిక్కిలి ప్రయత్నము జేయుచున్నాడను. నాప్రయత్నము త్వరలో సఫలంబగునని తలచెదను. మరియు భారద్వాజసంహితయు ఆత్రేయసంహితయు గలవు. ఇందలి కల్పస్థానమునకు జేరిన భేషజకల్పభాగములు లభ్యములు. వీనికి గొన్ని ప్రాచీనములగు వ్యాఖ్యలును గలవు. విపులపరిభాషాబోధకములగు నిట్టిగ్రంథములు ఉత్తరభారతమున దుర్లభములనుటకు గడచిన యేబదివత్సరములకు పూర్వము శ్రీగంగాధరకవిరాజ విరచితమగు వైద్యకపరిభాషయే నిదర్శనము.

—॥ సూత్రగ్రన్థములు. ॥—

సూత్రరూపములగు గొన్నిగ్రంథములు గలవు. అందు ఆయుర్వేదసూత్రము లనునది పదునేడు (17) ప్రశ్నముల గూడి యున్నది. ఈగ్రన్థమును పరిశీలించిచూడ నింక కొంతభాగము

న్నట్లు శ్లోకమున్నది. దీనికి అయిదధ్యాయములవరకు నిత్యా నందనాథవిరచితమగు వ్యాఖ్య లభ్యముగనున్నది. ఇయ్యది పూర్ణముగ దొరకుటలేదు. మరియు ఈసూత్రములకు నగస్త్య విరచితభాష్యముకూడ కలదని ప్రతీతిమాత్రము కలదు. అ య్యది నాకు లభింపకుండుటంజేసి దానింగూర్చి విమర్శింప జాలను. ఇట్టి సూత్రాత్మకములగు గ్రన్థములలో రుక్షుహృదయము, రుగ్విలాసము, రుఘ్నుహృదయసారము మొదలగునవియు కొన్ని గలవు. సంపూర్ణముగువానియానుపూర్వి నాకు దొరకకున్నది. మరియు వీనిరచనాకాలమును గ్రంథకర్తలనామములును దెలి యుట దుర్ఘటముగనున్నయది. ప్రియవైద్యసోదర్యులకు సూత్ర స్వైఖరి విశదపరచుటకై రెండు మూడు సూత్రముల జెప్పెద.— «అథాతో ధాతుస్థదోషగత్యవికారద్రవ్యాణ్యద్యాత్, ‘అమం హీనసర్వరోగాణామ్, ‘అనామపాలనంకార్యమ్» ఇవి మున్నగు సూత్రరూపములుగ పైగ్రన్థము లున్నవి. ఇట్టి సూత్రరూప గ్రన్థములు దక్షిణభారతమునదప్ప నితరభాగమున వెదకినను ఇంతదనుక గన్పించకున్నయవి

— వ్యాఖ్యలు. —

చరకసుశ్రుతములకు వ్యాఖ్యారచన యీదేశమున నున్నట్లు తెలియలేదు. వాగ్భటము సింధుదేశమున జనించిన దైనను దానికి కేరళమున ప్రచార మధికముగనున్నది. దీనికి ముద్రితములగు అరుణదత్త హేమాద్రివిరచిత వ్యాఖ్యలుగాక

విజ్ఞానేశ్వరమును, గంగాధర మాధవ విరచిత వ్యాఖ్యలును, హృదయప్రియయను వ్యాఖ్యయును జేరి నాల్గువ్యాఖ్యానము లీదక్షిణాపథమున విరచితములు లభ్యములు. అష్టాంగసంగ్రహమునకును "ఇందు టీక" యను చక్రపాణి వ్యాఖ్యానమునుకలదు. మరియు వాగ్భటమునకు సారవిద్యాధర విఠల పణ్డితవిరచితములగు ఖండనమండనగ్రన్థములు రెండుగలవు.

— రసతన్త్రములు. —

రసతన్త్రమునకు జేరిన సారస్వతముగూడ నీప్రాన్తమున ననేకగ్రంథరూపముల దాల్చియున్నది. అందు కొన్నిటిని దమకు సవిమర్శముగ నివేదించెద.

ఆనన్దకన్దము, లేక రసానన్దకన్దము:—ఇయ్యది త్రయోదశభైరవులలో జేరిన మన్థానభైరవునిచే విరచితము.

శివతత్వరత్నాకరము:—ఇయ్యది కెళదిబసవరాజ విరచితము. ఇందు రసతన్త్రమునగల విభాగములన్నియు గలవు. సిద్ధములైనయౌషధముల బరీక్షించునుపాయములు విశేషముగ గలవు. ఇట్టి పరీక్షావిధానములజూపిన మహాశయులలో నితడే మొదటివాడై యుండునాయనియు దోచుచున్నది. "బృహతీకుసుమాకారం లఘు వారితరం గురు। ఘర్షణే రక్తవర్ణం స్యాత్ తస్మాద్గాఙ్గస్య లక్షణమ్। అతసీపుష్పసఙ్కాశః భూపతిర్లఘుమానకః॥" ఇవి మున్నగు శ్లోకములచే ఘర్షణ

తోలన తాపన ఛేదన స్పర్శన దర్శనాదులచే బరీక్షించు క్రమమును నిరూపించియున్నాడు.

రసప్రదీపిక:—ఇయ్యది జగన్నాథసూరి పుత్రుడగు మంగళగిరిసూరి విరచితము. వ్యాఖ్యానసహితము. ఇవిగాక రససిద్ధాన్తానుశాసనము రససిద్ధిమున్నగు రసతన్త్రబోధకములగు గ్రన్థములు కొన్ని ప్రసిద్ధములుగ నున్నవి.

—॥ సంగ్రహగ్రన్థములు. ॥—

ప్రసిద్ధములగు ననేకగ్రన్థములనుండి యనేకవిషయముల సంగ్రహించి కూర్పబడిన గ్రన్థములు కొన్నిగలవు

అంగనా సంహితాసంహిత:—ఇయ్యది. శ్రీనాథపణ్డిత విరచితము. ఇందు శల్య శాలాక్యాద్యష్టాఙ్గములు విపులముగ వివరింపబడియున్నవి. మరియు కౌమారభృత్యమును ప్రధానముగ జేసి తొలుత పిసకించి హేతులక్షణచికిత్సల మూడిటిని విపులముగ నిరూపించియున్నది. ఇయ్యది యష్టాంగబోధక గ్రన్థములలో నుత్తమమైనది.

బృహద్యోగతరంగిణి:—ఇయ్యది త్రిమల్ల విరచితము. ఇతడు తెనుగుసీమ యోగిభూసురుడు. కృష్ణామండలమునందలి కొండపల్లి యనుగ్రామము వీరిజన్మస్థానము. ఇయ్యది స్వతంత్ర విరచితమగు చక్కని చికిత్సాగ్రన్థము.

యోగతరఙ్గిణి:—ఇయ్యది సింగనభట్టపౌత్రుడును వల్లభభట్టపుత్రుడునునగు త్రిమల్లభట్టునిచే విరచితము. ఇతడు ఆన్ధ్రబ్రాహ్మణుడు. 1731 ఎ. డి. క్రీస్తుశక కాలమునాటివారని

తెలియుచున్నది. ఇందును పైగ్రంథమునవలెనే చక్కనిచికిత్సా యోగములుగలవు.

యోగరత్నావళి :—పరమశైవాచార్య శ్రీకంఠపండిత విరచితము. వీరలు ఆంధ్రశైవబ్రాహ్మణులు. 1790 వ క్రైస్తవ శకమునాటివారు. ఇందు చక్కని చికిత్సాయోగములుగలవు.

హితోపదేశము:—శ్రీకంఠశివపండితవిరచితము. వీరును ఆంధ్రశైవబ్రాహ్మణులు. ఇందలి చికిత్సలు మిక్కిలి యాదరణీయములు.

ఇవిగాక భేషజసర్వస్వము, ధన్వంతరివిలాసము, యోగశతకము, ధన్వంతరిసారనిధి, సన్నిపాతచన్ద్రిక, రాజమృగాఙ్కము, ప్రశ్నోత్తరరత్నమాల, పినభట్టీయము, గదాసఞ్జీవని, ఉమామాహేశ్వరసంవాదము, చిన్తామణి, బసవరాజీయము, ఇవి మున్నగు ననేకగ్రన్థములు చికిత్సాగల మిక్కిలి కొనియాడదగినవి కలవు.

—నాడీగ్రన్థములు.—

నాడీవిజ్ఞాననిర్ణయము, షడ్విధనాడీశాస్త్రము, నాడీనక్షత్రమాల, నాడీజ్ఞానము, మొదలగు గ్రన్థములు నాడీపరిజ్ఞానబోధకములు కలవు.

—నిదానగ్రన్థములు.—

శ్రీకణ్ఠనిదానము :—ఇది శ్రీకణ్ఠపణ్డితవిరచితము. దీనికి జీవరక్షామృతమనియు పేరుకలదు. ఇయ్యది మాధవనిదానము

వంటిది. ఇందు కొలఁది గ్రంథ సంపుటములచే రోగపరీక్షా సమార్గ
ములఁదెలిపి పిమ్మట నానారోగముల నిదానలక్షణములను
వివరముగ నిరూపించియున్నది. జ్వరసన్నిపాతాది నిదానము
లను మాధవనిదానమునకన్న విపులముగ దెలిపియున్నాడు.
సకలరోగ పరీక్షాసారము ఇందు ప్రధానములుగ గలవు. దీనికి
బంగారయ్యగారు నిదానాగ్రభాష్యమను తెనుగున చక్కని
వ్యాఖ్య రచించియున్నారు. సర్వదేశమున నియ్యది ప్రసిద్ధ
మగు నిదానగ్రంథము. దీనియందు దాంత్రికౌతుక్యాలను నిరూప
మానప్పుడు ప్రతి కలదు.

నిదానప్రదీపము:—ఇయ్యది నాగనాథ విరచితము.
ఇవిమాత్రమేగాక నిదానగ్రంథములు కొన్ని ప్రసిద్ధములుగ కలవు.

—॥ నిఘంటుగ్రంథములు. ॥—

ధన్వంతరము:—దీనిని రచియించినవారి పేరు తెలియ
సాధ్యముగాకున్నది. అయినను ఇందలి విషయములనుబట్టి
యాంధ్రదేశపు వైద్యునిచే రచియింపబడినదియని యూహింప
దగియున్నది. ద్రవ్యాది పదార్థగుణములబోధించుటలో నత్యు
త్తమముగనున్నది. ఇందు ప్రతిపదార్థముయొక్కయు పంచా
ఙ్గముల (ఆకులు పువ్వులు కాయలు చెక్క వేరు) ననుసరించి
గుణముల వేర్వేరుగ జెప్పియున్నాడు. ఆంధ్రదేశమున ప్రసిద్ధ
ములగు మూలికలగూడ చేర్చి విశేషముగ జెప్పియున్నాడు.

అభిధానరత్నమాల:—దీనికి షడ్రసనిఘంటు వనియు
పేరుకలదు. ఇందు మధురాదిరసముల భేదములను బట్టి పదార్థ

విభాగమును జేసియున్నాఁడు. దీనికి చక్రపాణి సంస్కృతవ్యాఖ్య కలదు. మరియు ద్రవ్యగుణరత్నావళి, ద్రవ్యగుణకల్పవల్లి, ఆయుర్వేదమహోదధి (శ్రీసుకవిరచితము), పదార్థచన్ద్రిక, అభిధానచూడామణి, ద్రవ్యగుణశతశ్లోకి, అష్టాంగహృదయనిఘంటువు మున్నగు గ్రన్థములు నిక్కడి ప్రసిద్ధిజెందియున్నవి. ఈ గ్రన్థములయందు ఈ దేశమున విశేషముగ నలవాటులో నున్న "కుండలి" మున్నగు ననేకద్రవ్యముల నిరూపించి యున్నాఁడు.

—* శ్రీవీరచోళ ఆతురాలయశాసనము.—
(1062—1067—A. D.)

విద్వద్వైద్యబృందమా! ఇంతవరకును దక్షిణభారతము నందాయుర్వేదప్రచారమును వాఙ్మయము చికిత్సావిద్య మున్నగువాని వ్యాప్తిచేతమను నివేదించినాఁడ. దక్షిణాపథమున నాయుర్వేదాభివృద్ధిని కోరిన కొందఱు ప్రాచీనరాజవరులు ఆయుర్వేదమునకు సంబంధించిన కొన్ని నిబంధనల నలకొల్పి అట్టియేర్పాటు జేయబడిన ధర్మములు నిరపాయముగ చిరకాలము జరుగుటకై కొన్ని శాసనముల నేర్పరచిరి. అందు నాయుపన్యాసమునకు సంబంధించిన కొన్ని విషయముల సూక్ష్మముగ దెలిపి యుపన్యాసమును పూర్తిగావించెద.

దక్షిణభారతమున ప్రకృతము నాకు లభ్యమైనట్టి ప్రసిద్ధములుగనుండు ఆయుర్వేదవైద్య సంబంధశాసనములలో చంగల్

* దీనివివరములను మాచే వ్రాయబడిన ఆయుర్వేదీయశాసనములు అను పుస్తకమున జూడవలయును.

పట్టుజిల్లా మధురాంతకము తాలూకాకు జేరిన తిరుముక్కూడల్ గ్రామమున శ్రీవీరచోళమహారాజుచే నెలకొల్పబడిన శాసనము మొదటిదిగనుండియున్నది. ఈశాసనము చోళదేశాధిపతి యగు రాజకేసరి వీరరాజేంద్రదేవు అను ప్రభువుచే తనకు పట్టాభిషేకమైనపిదప నైదవసంవత్సరములకు పిమ్మట (1067) న క్రైస్తవ శకవత్సరమున తాజేసిన ధర్మనిబంధనలు శాశ్వతములుగ జరుగుటకై యేర్పరుపబడినది. ఇయ్యది పైజెప్పిన గ్రామమునంగల శ్రీవేంకటేశ్వర దేవాలయము గర్భగృహముయొక్క గోడలలోనుండు రాతిబండలపై వ్రాయబడినది. ఈశాసనమున శ్రీవేంకటేశ్వరులకు నిత్యోత్సవాది కైంకర్యములకును వేదశాస్త్రముల బోధించు నొకపాఠశాలకును పాఠములజెప్పు నుపాధ్యాయులకును పోషణమునకై కావలసిన నిబంధనముల వ్రాసి తదనుబంధముగ నచ్చట జదువు విద్యార్థుల యారోగ్య సంరక్షణమునకై యుత్తమమగు నొక యాతురాలయమును జరుపుచుండవలెనని వ్రాయబడియున్నది. అట్టి యాతురాలయమును గూర్చి పై శాసనమున నియమించిన పద్ధతులనిట సంగ్రహముగ జూపెదను.—

“ఈ యాతురాలయము “శ్రీవీరచోళాతురాలయము” అను పేర ప్రసిద్ధినొంది యుండవలెను. ఇందు పదునైదుగురు రోగులు నివసించియుండుటకు కావలసినవసతిని కల్పింపనగును. ఇందు ఒక కాయచికిత్సకుడును, ఒకశల్యచికిత్సకుడును, ఇద్దరు

పరిచారక పురుషులును, ఇద్దరు పరిచారక స్త్రీలును, ఒక సేవక పురుషుడును, ఒక ద్వారపాలకుడును ఉండవలయును. వీరు వారివారికి దగినపనుల జేయుచుండవలెను" అని వ్రాసి పైజెప్పినవారి కియ్యదగిన వేతనము వారు చేయవలసిన కృత్యములు మొదలగు నిబంధనల దెలుపుపట్టికయు నిట్లు వ్రాయబడియున్నది.

కాయచికిత్సకుడు—పరంపరాగతమైన వైద్య బాధ్యతగల వాడును ఆలపాక నివాసియు సవర్ణగోత్రోద్భవుడునైన "కోదండ రామాశ్వత్థామభట్టర్" అనువారు కాయచికిత్సకుడుగ నియమింపబడెను. వీరికి ప్రతిదినంబును మూడుకురుణీల వడ్లును ఎనిమిది కాసుల రొక్కంబును వేతనముగ నియమింపబడినది.

శల్యచికిత్సకుడు :—వీరి నామధేయము నుదహరించక ఏకవచనమున "శల్యక్రియనొనర్చువాడు" అని వ్రాసియున్నది. వీరికి దినమొకటింటికి నొకకురుణివడ్లు మాత్రము వేతనము నియమింపబడినది.

పరిచారకులు :—మందులకు కావలసిన మూలికలు మొదలగు ద్రవ్యముల దెచ్చుటకును ఓషధుల పక్వము చేయుటకు కావలసిన కట్టెలు మున్నగువాని దెచ్చుటకును మందుల జేయుటకును సమర్థులగు పరిచారకు లిద్దరుండవలెను. వీరికి ప్రత్యేకము దినమొకటికి ఒకకురుణివడ్లును ఒక కాసు రొక్కమును వేతనము.

ప్రత్యేకపరిచారకుడు:—రోగులకు సామాన్యోపచారములు చేయుటకు ప్రత్యేకముగ నొకపరిచారకుడు నియమింపబడెను. వీని కొక నాళికాపరిమితమగు ధాన్యము వేతనము.

స్త్రీపరిచారికలు:—వీరు రోగులకు నియమితకాలములయందు మందులనిచ్చి పథ్యముల యథోచితముగ జూచుచు నాహారాదులనిచ్చి తత్తత్కాలోచితములగు నుపచారముల సలుపుచుండవలెను. వీరి కిద్దఱకును జేరి ప్రతిదినంబును నాల్గునాళులు వడ్లును ఒక కాసు గ్రాసంబును నియమింపబడినది.

చాకలి, కుమ్మరి:—రోగులబట్టల నుతుకుటకు చాకలి యొకనిని, ఆతురాలయమున కావశ్యకములగు కుండలనిచ్చుటకై యొకకుమ్మరివానిని నియమింపబడిరి.

ద్వారపాలకుడు:—వాకిట కావలివాడొకడు కలడు. వీనికి ప్రతిదినము నాల్గునాళులు వడ్లును ఒక కాసును నియమింపబడినది.

మఱియు రోగులయుపయోగమునకై యేడుచాపలును, రాత్రులయందు దీపము వెలుగుటకై సంవత్సరమునకు నలువది యైదు (45) నాళుల పరిమితమగు తైలంబును నిర్ణయింపబడినది.

మఱియు నీయాతురాలయమున చికిత్సకై సిద్ధపరచి యుంచబడిన బ్రాహ్మరసాయనము, వాశాహరీతకి, దశమూలహరీతకి, ఉత్తమకర్ణ్యాదితైలము, బలాకోరండకాదితైలము, లశునాద్యైరండతైలము, బిల్వాదిఘృతము, మండూరవటిక,

ద్రవవర్తి, సునేత్రావర్తి, కల్యాణలవణము మున్నగు నిరువదియొక ఔషధములపట్టికయు వానిపరిమితి భేదంబులును నీశాసనమున వ్రాయబడియున్నవి. ఇందలివిషయములనెల్ల విశదముగ వివరింప నవకాశము చాలదుగాన నింతట విరమించెదను.

ఈ శాసనము చెన్నపురి రాజకీయప్రాచీన వస్తుపరిశోధక సహాయశాఖాధికారియు నాప్రియమిత్రులునగు. రావు సాహేబ్ హెచ్. కృష్ణశాస్త్రిలు బి. ఏ., గారిచే జి. ఓ. నెంబర్. **99-29** ఆగస్టు **1916** - దినమున ప్రచురించిన గౌర్నమెంటు హోం డిపార్టుమెంటు నివేదికయందు సవిస్తరముగ వివరింపబడియున్నది. అట్టి శాసనమును ఆయుర్వేదవిషయముల గూర్చి విమర్శించుటకై నాకొసగిరి. నాచే విమర్శింపబడిన వివరము రాగల రాజకీయనివేదికయందు ముద్రింపబడును.

—— మలకాపుర శాసనము. ——

గుంటూరు మండలమునందలి గుంటూరుతాలూకాలో చేరిన మంగళగిరికి ఆరుమైళ్లదూరమునంగల మలకాపురమను గ్రామమున నొకశిలాశాసనముకలదు. ఇయ్యది పదునొకండ (11) వ క్రైస్తవశతాబ్దమునకు మధ్యకాలమున కాకతీయ వంశజుడగు గణపతిదేవుని కాలమున జేయబడిన దానధర్మముల నిర్ణయమును దెలుపుటకై యేర్పరుపబడినది. ఈశాసనమునందు ఆగ్రామమున ప్రతివారికిని విద్యార్థులకును విద్యాలయములకును పోషణముకొఱకు ప్రత్యేకమున నియ్యబడిన

భూములవివరము వ్రాయబడియున్నది. మరియు నిందు "ప్రసూత్యారోగ్యశాలాభృత్యం" "పశ్చ్వాభ్యాకృతౌ వైద్యః" "ప్రత్యేకంపుట్టి ద్వయమ్" ఇవి మున్నగు వాక్యములచేత ప్రసూత్యారోగ్యశాలలను పోషించుటకును వైద్యుని పోషణమునకును ప్రత్యేకముగ రెండేసిపుట్ల (రెండుపుట్ల విత్తనములచల్లి పైరుచేయదగినంత విస్తీర్ణముగల (40)నలువది యెకరముల) భూమిని యిచ్చినట్లు చెప్పబడినది. ఇయ్యది అస్మత్ప్రియమిత్రులును ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్సభాపతియునగు శ్రీజయంతి రామయ్యపంతులుగారు బి.యే. బి.యెల్., వారిచేనాకు లభించినది. ఇయ్యది ప్రకృతము భారతసము వారి ప్రాచీన వస్తుపరిశోధక శాఖాలయమున (Epigraphy Office) శ్రీకృష్ణశాస్త్రి గారిచే వివుర్శింపబడు చున్నది. దీని కాలమునుగూర్చి యింకయు విమర్శింపబడు చున్నది.

నందలూరు శాసనము.

ఈ పేరుగల శాసనము కడపజిల్లాలో నందలూరుగ్రామమునంగల సౌమ్యనాథస్వామి దేవాలయమున ప్రాకారపు రాళ్లమీద చెక్కబడియున్నది. ఇనుబోలు గ్రామవాసులగు వెలుమలు సాంక్రామిక వ్యాధులలో జేరిన మహామారీజ్వరమను క్రూర వ్యాధిచే భీతులై పెరుంగండూరను గ్రామమున గుడిసెలవేసుకొని యుండిరని యీశాసనముచే దెలియుచున్నది. ఇయ్యది చోళరాజులలో జేరిన కులోత్తుంగచోళుని కాలమున

(1191-వ క్రైస్తవశకవత్సరమున) ఏర్పరుపఁబడినది. దీని వివరమంతయు దొరతనమువారి 1908 వత్సరపు ప్రాచీనవస్తు పరిశోధకశాఖవారి నివేదికయందు 84-85 పేజీలలో గాననగును. దీనినుండి ప్లేగుజ్వరము చిరకాలమునుండి యీదేశమున కలదనియు దానిబాధకై యారోగ్యరక్షణ మవసరమనియు "హితం జనపదానాం చ శివానామనుసేవనమ్" అను చరకోక్తిప్రకారము ఆరోగ్యసంరక్షణముకై యట్టిప్రదేశములవదలి యారోగ్యప్రదేశముల నుండిరనియు తెలియుచున్నది.

— అక్కలపూడిశాసనము. —

గోదావరిజిల్లాలో చేరిన రాజమహేంద్రవరమునకు సమీపమునందుండు కొరుకొండకు రాజుగానుండిన శ్రీరాజా ముమ్మడి నాయకులు 1290-వ శాలీవాహనశకమునకు సరియగు 1368-వ క్రైస్తవాబ్దమున వారియాస్థానమున విద్వద్వైద్యుడును మంత్రిసమానుడును కాళనాథభట్టవంశజుడునునగు వైద్యవరునకు అక్కలపూడియను గ్రామమును దానముసంగినట్లు ఒక శాసనముకలదు. ఈ శాసనము ప్రకృతము దొరతనమువారిచే ఏపిగ్రాఫియా ఇండికాయందు ముద్రింపఁబడుచున్నది.

— కలవచేరుశాసనము. —

1345 శకాబ్దమునకుం సరియైన 1423 క్రైస్తవశకవత్సరమున కాళనాథభట్టపుత్రుడగు పరహితాచార్యులను వైద్యునకు గోదావరిజిల్లాలోచేరిన అన్నవరమను నామాంతరముకల

కలవచేరు గ్రామమును దత్తముచేసి లిఖించిన తామ్రశాసన మొకటికలదు. ఈవైద్యవంశము పై యాకుల్లంపూడి శాసనము సంబంధించిన సంహితాచార్యులకు మూడవతరమువాడని తెలియుచున్నది. ఈవంశమునకు జెందిన మూలపురుషులలో నొకడొక సమయమున నొకసర్పము దవడలగండికిసంధియందు ఎముక గ్రుచ్చుకొని బాధపడుచుండుటజూచి యారెముక నూడబెరికి పుండునుమాన్పి యాసర్పమునకు హితమును జేసెను. దానం జేసి నాటనుండియు వానికి సర్పహితుడనుసార్థకముగ నామము కలిగి యాసర్పమువలన సాధయమొంది చికిత్స జేయుచుండెడంగ నాటంగోలె యాతనివంశమున సర్పచికిత్స వాడుకలోనుండె ననియు ఇదిమున్నగు విషయములు పై శాసనముచే దెలియుచున్నవి. మరియు పై రెండుశాసనములయందును గనుపడుచుబడిన సంహిత పరంపరాగత వైద్యులు సర్వతంత్రస్వతంత్రులనియు వైద్యవిద్యా నిపుణులనియు సర్పచికిత్సకులనియు పై శాసనము బోధించియున్నది. ఈ పరంపరలో జేరిన యాంధ్రదేశ వైద్యశిఖామణులు వైద్యవాఙ్మయమును రచించినదియు లేనిదియు నీశాసనముచే దెలియ సాధ్యముగాకున్నది. ఈశాసన వివరమంతయు శ్రీజయంతి రామయ్యపంతులుగారిచే నాంధ్ర సాహిత్యపరిషత్పత్రికయందు వివరింపబడినది. దీనివలన నాంధ్ర దేశమున విద్వద్వైద్యులు పెక్కండ్రు కలరనియు విషచికిత్సకులును సర్పచికిత్సకులును ఆకాలమున నుండిరనియు దెలియుచున్నది.

పై శాసనముల నన్నిటిని పరిశీలించుటచే నస్మద్దేశీయు లగు రాజులు చిరకాలమునుండియు ఆతురాలయములను, ప్రసూతిశాలా వైద్యశాలలను నియమించి దానినిర్వహింపం దగిన వైద్యులనియోజించి అయ్యవి శాశ్వతముగ నడచుటకై తగిన మూలధనమును గ్రామాదులను స్థిరముగ నేర్పరిచి యాయుర్వేదమును నానాట వృద్ధినొందింపుచు జనుల కారోగ్యపరిరక్షణ మొనరించుచుండిరనియు స్ఫుటముగ దెలియుచున్నది.

ఆర్యులారా! పూర్వకాలమున మనప్రాచీను లిట్టి యనేకధర్మముల నొనరించియున్నారు. వాని నాయాప్రాంతములనుండు జ్ఞానవంతులు మిక్కిలి శ్రద్ధతో వెదకుచు కనిపెట్టి ప్రచురపరుపవలెను. దొరతనమువారిచే నేర్పాటుచేయబడిన ప్రాచీనవస్త్వన్వేషణ పరిశోధక శాఖవారికి దోడ్పడినచో వారు మిక్కిలి యుత్సాహముతో బరిశీలించెదరు. వీరిసాహాయ్యమున మన ప్రాచీనవైద్యవిద్యా వైభవము వెల్లడికాగలదు. అందలి విషయము లిక్కాలపువారికి మార్గదాయకములును కాగలవు.

— ప్రకృతమున కర్తవ్యాంశములు. —

సోదరవైద్యబృందమా!

ఇంతదనుక దక్షిణభారతమునందలి యాయుర్వేదప్రచారముంగూర్చి నాకు దెలిసినకొలది తమకు దెలిపితిని. ఇంక

కర్తవ్యాంశములంగూర్చి గొన్ని రెండుమాటలజెప్పి నాయుపన్యాసమును ముగించెదను.

కొలదికాలమునుండియు నీ యాయుర్వేదమహామండలి భారతవర్షమున నాయుర్వేదప్రచారముంగూర్చి చేయుకార్యజాతమంతయు నందరకును విదితమే. మరియు నియ్యది సేతుహిమాచలమధ్యవర్తియగు భారతదేశమునంగల దేశీయవైద్యులనెల్ల నొక్కెడ జేర్చి యందరికిని ఐకమత్యమును కలుగజేసి యాయుర్వేదమున నపూర్వమగు నుత్సాహమును గల్గించుచున్నది. దీనిచే ప్రతివత్సరమునను మనమందరమునొక్కెడ జేరి యనేకములగు నాయుర్వేదీయవిషయములజర్చించి చిరంతనంబగు నాయుర్వేదముయొక్క పునరభివృద్ధికిం దగుప్రయత్నముల జేయ మనంబుల సంకల్పించుచున్నారము. మనలో గొందరు దీని యభివృద్ధికై పాటుపడుచునేయున్నారు. దీనియందభిమానముగలవారు ఆమోదించుచున్నారు. దేశబాంధవులగు హానరబిల్ అసదల్లీఖాన్, హానరబిల్ ఏ. ఎస్., కృష్ణరావుపంతులు, హానరబిల్ సి. వై. చిన్తామణి, హానరబిల్ పండిత మదనమోహన మాళవ్య మున్నగు దేశబాంధవులు రాజస్థానమున దీనికిప్రాముఖ్యము గల్గునట్లు ప్రయత్నముల సలుపుచున్నారు. అఖిలభారత రాజకీయ వైద్యశాఖాధికారులగు సర్, పార్డీ, లూకీస్ గారు అమృతవాక్యముల దీని కభయదాన మొసగియున్నారు. సార్వభౌమ ప్రతినిధిగనుండిన లార్డు హార్డింజి

ప్రభువరులు ఢిల్లీ మహాపురమునజరిగిన టిబియాయుర్వేదకళాశాల శంకుస్థాపన మహోత్సవసమయమున తమకీయాయుర్వేదవిద్య యందుగల యభినివేశమును వెల్లడిజేసిరి. మనపరిపాలకులగు సార్వభౌములు విద్వద్వైద్యవరులకు భావగర్భితంబును అన్వర్థంబునునగు 'వైద్యరత్న' యను బిరుదమొసంగి వారికీవిద్య యందుకల యాదరమును దెలుపుచు నీయాయుర్వేదమును తమ యాస్థానవైద్యముగ గ్రహించిరి.

ఇట్టి యుత్సాహసమయమున నార్షసంతతిలో జేరిన మన మందరును ఐకమత్యమున మహర్షుల జ్ఞాన తేజస్సుతో గూడిన యష్టాంగాయుర్వేదవైద్యము నింతకన్న నభివృద్ధినందించుటకై వారివారిశక్తికి వంచనజేయక తగినప్రయత్నముల సంపూర్ణముగజేయుట సహజధర్మము.

మనదేశమునకును మనయాచారములకును మనప్రకృతులకును మిక్కిలి యనుకూలములై మనకు సరియగు శీతోష్ణస్థితులుగల మనభారతదేశమున మనతో బాటు జనించిన యోషధులను శాస్త్రీయపద్ధతుల నతిక్రమించక యౌషధరూపము నందించి మనదేశమునంగల గ్రామము లన్నిటియందును చికిత్సోపయోగముజేసి మనచికిత్సావిధానమును దేశమునందంతటను వ్యాపింపజేయ దగుప్రయత్నముల జేయుట మనకు విధియైయున్నది.

సోదర్యసోదరులారా! మన యౌవనశక్తిని వినియోగ పరచి దేశీయాస్తిత్వమును వృద్ధినొందించుట మనకు ముఖ్య కృత్యము. మనమాయుక్తానుసక్తి చేయుప్రయత్నములలో మనల నితరు లాశ్రయించునట్లు జేయవలెనుగాని మన మితరుల నాశ్రయించునట్లుండరాదు.

లోకోక్తి ననుసరించి మనమందరు గూడియున్న యీ మూడుదినముల యందుగను మనమున మరువక వారువారును తమతమ శక్తికి లోపము చేయక "నహిజీవితదానాద్ధి దానమన్య ద్విశిష్యతే" అనుచరోక్తి మనంబున స్మరింపుచు సర్వజన సామాన్యముగ స్వస్థతనుగల్పింప మీకందరకును సూచించెద.

న్యాయనీతిధురంధరుడగు మన శ్రీ శ్రీ శ్రీ జార్జి సార్వభౌమునకు ఘోరంబగు నీసంగ్రామమున త్వరలో నన్ని విధముల జయము గల్గుటకై శ్రీమద్ధన్వంతరి ననేకవిధముల బ్రార్థించుచు నుపన్యాసమునుండి విరమించుచున్నాడను.

"భిషజాం సాధువృత్తానాం భద్రమాగమశాలినామ్।
అభ్యస్తకర్మణాం భద్రం భద్రం భద్రాభిలాషిణామ్"॥

ఇతి సర్వం శివమ్.

శ్రీధన్వన్తరయేనమః.

ఆయుర్వేదాశ్రమ గ్రంథమాలయందు
శ్రీమాన్, వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు,
ఎ. వి. ఎస్., ఎ. ఎం. బి. వారిచే సంప్రదాయానుసారముగ
వ్రాయబడి ముద్రితములై క్రయమునకు సిద్ధముగనున్న

ఆయుర్వేద వైద్యగ్రంథములు.

☞ * శాశ్వత చందాదారులకు మా మాధవనిదానముతప్ప మిగత పుస్తకములు 100-కి 25-రూ॥ తగ్గించి ఇవ్వబడును.

1. మాధవనిదానము - సంస్కృతము. విపులాంధ్రవ్యాఖ్యాయుతము. రోగనిదానాదు లందెలుపు గొప్పవైద్యగ్రంథము. వెల 3 0 0
2. పథ్యాపథ్యము - సంస్కృతము. విశదమగు తెనుగుతాత్పర్యము వ్రాయబడినది. ప్రతిరోగమునకును హితాహితములగు పథ్యాపథ్యములను తెలుపును. వెల ... 1 0 0
3. ఆయుర్వేదపరిభాష - అనేకగొప్ప ఆయుర్వేద గ్రంథములనుండి సంగ్రహింపబడినది. సంస్కృతమునకు చక్కని తెనుగుటీక. ఆయుర్వేదౌషధముల జేయువారు ముఖ్యముగ నెరుగవలసిన విషయము లనేకము లిందుగలవు. వెల ..., 1 8 0
4. అగస్త్యవైద్యము - దక్షిణదేశపు వైద్యసంప్రదాయములను బోధించు తెనుగువచనము. వెల 0 4 0
5. ఆయుర్వేదాంగశల్యతంత్రము - ఆయుర్వేదమున శస్త్రచికిత్స యున్నట్లు కనుగొనినదియు దానినభ్యసించు మార్గములను బోధించు తెనుగువచనము. వెల ... 0 4 0
6. వస్తికర్మము - "పిచికారి" యొక్క స్వరూపమును దానినుపయోగించు విధమును అందుపయోగింపబడు చికిత్సామార్గములును వ్రాయబడియుండు తెనుగు వచనము. వెల 0 4 0
7. అర్కప్రకాశము - ప్రతిమూలికనుండియు "అరకుల" దీయుట విధానములను వానిచే రోగములను కుదుర్చు మార్గములను ఆయుర్వేదపద్ధతి ననుసరించి తెలుపు గొప్పచికిత్సా గ్రంథము. సంస్కృతమునకు విస్తృతమైన యాంధ్రవ్యాఖ్యానము వ్రాయబడి యున్నది. వెల 2 0 0

* ఇంతవరకు ముద్రితములును నికమీద ముద్రింపబడబోవు గ్రంథముల నన్నిటిని గ్రహింపువారు శాశ్వతచందాదారులుగ నెన్నబడుదురు.